

On the Month of Ramadan

[There having been a brief discussion of 'the marks of Islam' at the end of the First Section,

the most brilliant and splendid of **the marks**, Ramadan the Noble, is discussed in this Second Section.

This Section consists of Nine Points, which explain nine of the numerous instances of wisdom in the month of Ramadan.]

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate.

It was the month of Ramadan in which the Qur'an was bestowed from on high as a guidance unto man and a self-evident proof of that guidance, and as the standard to discern true from false.

{[*]: Qur'an, 2: 185.}

FIRST POINT

The **fast** of Ramadan is one of **the five pillars** of Islam, and it is one of the greatest of **the marks and observances** of Islam.

There are many purposes and instances of wisdom in the fast of Ramadan

which look to both God Almighty's dominicality,

and to man's social life, his personal life

and **the training** of his instinctual soul, and to his gratitude for Divine bounties.

#2

One of the many instances of wisdom in fasting from the point of view of God Almighty's **dominicality** is as follows:

God Almighty created the face of the earth in the form of **a table laden with bounties**,

and arranged on the table every sort of bounty in a form of

From whence he does not expect,

{[*]: Qur'an, 65:3.}

in this way stating the perfection of His dominicality and His mercifulness and compassionateness.

Human beings are unable to discern clearly the reality of this situation while in **the sphere of causes**, under **the veil of heedlessness**, and they sometimes forget it.

Ramazan-ı Şerife dairdir

[Birinci kısmın âhîrinde şair-i İslâmiyeden bir nebze bahsedildiğinden

şairin içinde en parlak ve muhteşem olan Ramazan-ı Şerife dair olan bu ikinci kısımda, bir kısım hikmetleri zikredilecektir.

Bu İkinci Kısım, Ramazan-ı Şerifin pek çok hikmetlerinden dokuz hikmeti beyan eden "Dokuz Nükte"dir.]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ
بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ

Birinci Nükte:

Ramazan-ı Şerifteki **savm**, İslâmiyetin **erkân-ı hamsesinin** birincilerindedir. Hem **şair-i** İslâmiyenin a'zamlarındandır.

İşte Ramazan-ı Şerifteki orucun çok hikmetleri;

hem Cenab-ı Hakk'ın rububiyetine,

hem insanın hayat-ı içtimaiyesine, hem hayat-ı şahsiyesine,

hem nefsin **terbiyesine**, hem niam-ı İlahiyenin şükrüne bakar hikmetleri var.

Cenab-ı Hakk'ın **rububiyeti** noktasında orucun çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Cenab-ı Hak zemin yüzünü bir **sofra-i nimet** suretinde halkettiği

ve bütün enva'-ı nimeti o sofrada

مِنْ حَيْثُ لَا يُحْتَسَبُ

bir tarzda o sofraya dizdiği cihetle,

kemal-i rububiyetini ve rahmaniyet ve rahîmiyetini o vaziyetle ifade ediyor.

İnsanlar **gaflet perdesi** altında ve **esbab dairesinde** o vaziyetin ifade ettiği hakikatı tam göremiyor, bazan unutuyor.

However, during the month of Ramadan, the people of belief suddenly become like a well drawn-up *army*.

As sunset approaches, they display a *worshipful attitude* as though, having been invited to the Pre-Eternal Monarch's *banquet*, they are awaiting the command of "Fall to and help yourselves!"

They are responding to that compassionate, illustrious, and *universal* mercy

with *comprehensive*, exalted, and orderly worship.

Do you think those who *do not participate* in such elevated worship and noble bounties are worthy to be called human beings?

#3

SECOND POINT

One of the many instances of wisdom in the fast of the blessed month of Ramadan with respect to *thankfulness* for God Almighty's bounties is as follows:

As is stated in the First Word, a price is required for the foods a *tray-bearer* brings from a royal kitchen.

But, *to give a tip* to the tray-bearer, and to suppose those priceless bounties to be valueless

and not to recognize the one who *bestowed* them would be the greatest *foolishness*.

God Almighty *has spread* innumerable sorts of bounties over the face of the earth for mankind,

in return for which He wishes thanks, as the price of those bounties.

The *apparent causes* and possessors of the bounties are like tray-bearers.

We pay a certain price to them and are *indebted* to them,

and even though they do not merit it, are *over-respectful* and grateful to them.

Whereas the *True Bestower of Bounties* is infinitely more *deserving* of thanks than those causes which are merely the means for the bounty.

To thank Him, then, is to recognize that the bounties come *directly* from Him;

it is *to appreciate* their worth and to perceive one's own need for them.

Fasting in Ramadan, then, is the key to a true, *sincere*, extensive, and universal *thankfulness*.

#4

For at other times of the year, most of those who are not in difficult circumstances

Ramazan-ı Şerifte ise, ehl-i iman birden muntazam bir *ordu* hükmüne geçer.

Sultan-ı Ezeli'nin *ziyafetine* davet edilmiş bir surette akşama yakın "Buyurunuz" emrini bekliyorlar gibi bir *tavr-ı ubudiyetkârane* göstermeleri,

o şefkatli ve haşmetli ve *külliyetli* rahmaniyete karşı,

vüs'atli ve azametli ve intizamlı bir ubudiyetle mukabele ediyorlar.

Acaba böyle ulvî ubudiyete ve şeref-i keramete *iştirak etmeyen* insanlar insan ismine lâayık mıdır?

İkinci Nükte:

Ramazan-ı Mübareğin savmı, Cenab-ı Hakk'ın nimetlerinin *şükrüne* baktığı cihetle, çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Birinci Söz'de denildiği gibi, bir padişahın matbahından bir *tablacının* getirdiği taamlar bir fiat ister.

Tablaciya *bahşış verildiği* halde, çok kıymetdar olan o nimetleri kıymetsiz zannedip

onu *in'am* edeni tanımamak nihayet derecede bir *belâhet* olduğu gibi,

Cenab-ı Hak hadsiz enva'-ı nimetini nev'-i beşere zemin yüzünde *neşretmiş*.

Ona *mukabil*, o nimetlerin fiatı olarak, şükür istiyor.

O nimetlerin *zahirî esbabı* ve ashabı, tablacı hükmündedirler.

O tablacılara bir fiat veriyoruz, onlara *minnettar* oluyoruz;

hattâ müstahak olmadıkları pek *çok fazla hürmet* ve teşekkür ediyoruz.

Halbuki *Mün'im-i Hakikî*, o esbabdan hadsiz derecede o nimet vasıtasıyla şükre *lâyıktır*.

İşte ona teşekkür etmek; o nimetleri *doğrudan doğruya* ondan bilmek,

o nimetlerin kıymetini *takdir etmek* ve o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur.

İşte Ramazan-ı Şerif'teki oruç, hakikî ve *hâlis*, azametli ve umumî bir *şükürün* anahtarıdır.

Çünkü sair vakitlerde mecburiyet tahtında olmayan insanların çoğu,

do not realize the value of many bounties since they do not experience *real hunger*.

Those whose stomachs are full and especially if they are rich, do not understand the degree of bounty there is in a piece of dry bread.

But when it is **time to break the fast**, the sense of taste testifies that the dry bread is a most valuable Divine bounty in the eyes of a believer.

During Ramadan, everyone from *the monarch* to the destitute, manifests a sort of gratitude through understanding **the value** of those bounties.

Furthermore, since eating is **prohibited** during the day, they will say:

"Those bounties **do not belong to me**. I am not free to eat them, for they are another's **property** and gift. I await his command."

They will *recognize* the bounty to be bounty and so will be giving thanks.

Thus, fasting in this way is in many respects like a key to **gratitude**; gratitude being man's **fundamental duty**.

#5

THIRD POINT

One of the many instances of wisdom in fasting from the point of view of man's **social life** is as follows:

Human beings have been created differently with regard to their **livelihoods**.

As a consequence of the difference, God Almighty invites the rich **to assist** the poor,

so that through **the hunger** experienced in fasting, the rich can truly understand the pains and hunger which the poor suffer.

If there was no fasting, there would be many **self-indulgent** rich

unable to perceive just how grievous is hunger and **poverty** and how **needy of compassion** are those who suffer them.

Compassion for one's fellow men is **an essential** of true thankfulness.

Whoever a person is, there will always be someone poorer than himself in some respect. He is enjoined **to be compassionate** towards that person.

If he was not himself **compelled to** suffer hunger, he would be unable give the person-by means of compassion-the help and assistance which he is **obliged to** offer.

hakiki açlık hissetmedikleri zaman, çok nimetlerin kıymetini **derk edemiyor**.

Kuru bir parça ekmek, **tok olan adamlara**, hususan zengin olsa, ondaki derece-i nimet anlaşılmıyor.

Halbuki **iftar vaktinde** o kuru ekmek, bir mü'minin nazarında çok kıymetdar bir nimet-i İlahiye olduğuna **kuvve-i zaikası** şahadet eder.

Padişahtan tâ en fukaraya kadar herkes, Ramazan-ı Şerifte o nimetlerin **kıymetlerini** anlamakla bir şükr-ü manevîye mazhar olur.

Hem gündüzdeki yemekten **memnuiyeti** cihetiyle;

"O nimetler **benim mülküm değil**. Ben bunların tenavülünde hür değilim; demek başkasının **malıdır** ve in'amıdır. Onun emrini bekliyorum."

diye nimeti nimet **bilir**; bir şükr-ü manevî eder.

İşte bu suretle oruç, çok cihetlerle **hakiki vazife-i insaniye** olan **şükürün** anahtarı hükmüne geçer.

Üçüncü Nükte:

Oruç, **hayat-ı içtimaiye-i insaniyeye** baktığı cihetle çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsanlar, **maişet** cihetinde muhtelif bir surette hakedilmişler.

Cenab-ı Hak o ihtilafa binaen, zenginleri fukaraların **muavenetine** davet ediyor.

Halbuki zenginler, fukaranın acınacak acı hallerini ve açlıklarını, oruçtaki **açlıkla** tam hissedebilirler.

Eğer oruç olmazsa, **nefisperest** çok zenginler bulunabilir ki,

açlık ve **fakirlik** ne kadar elîm ve onlar **şefkate** ne kadar **muhtaç** olduğunu idrak edemez.

Bu cihette insaniyetteki hemcinsine şefkat ise, şükr-ü hakikînin bir **esasıdır**.

Hangi ferd olursa olsun, kendinden bir cihette daha fakiri bulabilir. Ona karşı **şefkate** mükelleftir.

Eğer nefesine açlık çektirmek **mecburiyeti** olmazsa, şefkat vasıtasıyla muavenete **mükellef** olduğu ihsanı ve yardımı yapamaz;

And even if he was able, it would be deficient, for he would **not** have truly **experienced** the state of hunger himself.

#6

FOURTH POINT

One instance of wisdom in fasting in Ramadan with respect to **training** the instinctual soul is as follows:

The instinctual soul wants to be free and **independent**, and considers itself to be thus.

According to the dictates of its nature, it even desires an **imaginary** dominicality and to act **as it pleases**.

It does not want to admit that it is **being sustained and trained** through innumerable bounties.

Especially if it possesses **wealth** and power in this world, and if **heedlessness** also encourages it,

it will devour God's bounties like a usurping, **thieving** animal.

Thus, in the month of Ramadan, **the instinctual soul** of everyone, from the richest to the poorest, may understand that

it does not own itself, but is totally **owned**; that it is not free, but is a **slave**.

It understands that if it receives no command, it is unable to do the simplest and easiest thing, it cannot even **stretch out its hand** towards water.

Its **imaginary** dominicality is therefore shattered; it performs its worship and begins to offer thanks, its true duty.

#7

FIFTH POINT

One of the many instances of wisdom in fasting in Ramadan from the point of view of **improving the conduct** of the instinctual soul and giving up its rebellious habits is as follows:

The human soul forgets itself through **heedlessness**. It cannot see the utter **powerlessness**, want, and **deficiency** within itself and it does not wish to see them.

And it does not think of just how weak it is, and how subject to **transience** and to **disasters**, nor of the fact that it consists merely of flesh and bones, which **quickly decline** and are dispersed.

Simply, it **assaults** the world as though it possessed a body **made of steel** and imagined itself to be undying and eternal.

It hurls itself onto the world with intense **greed** and voracity and passionate **attachment** and love.

yapsa da tam olamaz. Çünkü hakikî o haleti kendi nefsinde **hissetmiyor**.

Dördüncü Nükte:

Ramazan-ı Şerifteki oruç, nefsin **terbiyesine** baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis, kendini hür ve **serbest** ister ve öyle telakki eder.

Hattâ **mevhum** bir rububiyet ve **keyfemayeşa** hareketi, fitrî olarak arzu eder.

Hadsiz nimetlerle **terbiye olunduğunu** düşünmek istemiyor.

Hususan dünyada **servet** ve iktidarı da varsa, **gaflet** dahi yardım etmiş ise;

bütün bütün gasıbane, **hırsızcasına** nimet-i İlahiyeyi hayvan gibi yutar.

İşte Ramazan-ı Şerifte en zenginden en fakire kadar herkesin **nefsi** anlar ki:

Kendisi mâlik değil, **memluktur**; hür değil, **abddir**.

Emir olunmazsa en âdi ve en rahat şeyi de yapamaz, **elini** suya **uzatamaz** diye

mevhum rububiyeti kırılır, ubudiyeti takınır, hakikî vazifesi olan şükre girer.

Beşinci Nükte:

Ramazan-ı Şerifin orucu, nefsin **tehzib-i ahlâkına** ve serkeşane muamelelerinden vazgeçmesi cihetine baktığı noktasındaki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Nefs-i insaniye **gafletle** kendini unutuyor. Mahiyetindeki hadsiz **aczi**, nihayetsiz fakrı, gayet derecedeki **kusurunu** göremez ve görmek istemez.

Hem ne kadar zaîf ve **zevale** maruz ve **musibetlere** hedef bulunduğunu ve **çabuk bozulur** dağılır et ve kemikten ibaret olduğunu düşünmez.

Âdeta **polattan** bir vücudu var gibi, lâyemutane kendini ebedî tahayyül eder gibi dünyaya **saldırır**.

Şedid bir **hırs** ve tama' ile ve şiddetli **alâka** ve muhabbet ile dünyaya atılır.

It is captivated by anything that gives its pleasure or that **benefits it**.

Moreover, it forgets its Creator Who *sustains* it with perfect compassion,

and it does not think of the results of its life and its life in the hereafter. Indeed, it wallows in **dissipation and misconduct**.

However, fasting in the month of Ramadan awakens even the most heedless and *obstinate* to their weakness, impotence, and *want*.

By means of hunger, they think of their stomachs; they understand the need therein.

They realize how *unsound* are their weak bodies,

and **perceive** how needy they are for kindness and compassion.

So they abandon the soul's *pharaoh-like despotism*, and through recognizing their utter impotence and want, perceive a desire *to take refuge* at the **Divine Court**.

And they **prepare themselves to knock** at the door of mercy with the hands of thankfulness. So long as heedlessness has not destroyed their hearts, that is.

#8

SIXTH POINT

One of the many instances of wisdom in fasting in Ramadan from the point of view of **the revelation** of the All-Wise Qur'an,

and with respect to the fact that the month of Ramadan was the most important time in its revelation, is as follows:

Since the All-Wise Qur'an was revealed in the month of Ramadan,

to shun the lower demands of the soul and *trivialities* and to resemble *the angelic state* by abstaining from food and drink in order to greet that **heavenly address** in the best manner, is to attain to a holy state.

And to read and listen to the Qur'an *as though* it was **just revealed**,

to listen to the **Divine address** in it as if it was being revealed that very instant,

to listen to that address as though hearing it from God's Noble Messenger (Upon whom be blessings and peace),

indeed, from the Angel Gabriel, or from the Pre-Eternal Speaker Himself, is to attain to that same *holy state*.

To act in this way is to act as *an interpreter* and **to cause others to listen** to it and in some degree to demonstrate the wisdom in the Qur'an's revelation.

#9

Her lezzetli ve **menfaatli** şeylere bağlanır.

Hem kendini kemal-i şefkatle *terbiye eden* Hâlıkını unuttur.

Hem netice-i hayatını ve hayat-ı uhreviyesini düşünmez; **ahlâk-ı seyîye** içinde yuvarlanır.

İşte Ramazan-ı Şerifteki oruç; en gafillere ve *mütemerridlere*, za'fını ve aczini ve *fakrını* ihsas ediyor.

Açlık **vasıtasıyla** midesini düşünüyor. Midesindeki ihtiyacını anlar.

Zaîf vücudu, ne derece *çürük* olduğunu hatırlıyor.

Ne derece merhamete ve şefkate muhtaç olduğunu **derk eder**.

Nefsin *firavunluğunu* bırakıp, kemal-i acz ve fakr ile **dergâh-ı İlahiyeye ilticaya** bir arzu hisseder

ve bir şükr-ü manevî eliyle rahmet kapısını *çalmağa hazırlanır*. Eğer gaflet kalbini bozmamış ise...

Altıncı Nükte:

Ramazan-ı Şerifin sıyâmı, Kur'an-ı Hakîm'in **nüzulüne** baktığı cihetle

ve Ramazan-ı Şerif, Kur'an-ı Hakîm'in en mühim zaman-ı nüzülü olduğu cihetindeki çok hikmetlerinden birisi şudur ki:

Kur'an-ı Hakîm, madem Şehr-i Ramazan'da nüzul etmiş;

o Kur'anın zaman-ı nüzulünü istihzar ile o **semavî hitabı** hüsn-ü istikbal etmek için Ramazan-ı Şerifte nefsin hâcat-ı süflîyesinden ve *malayaniyat* hâlattan tecerrüd ve ekl ve şürbün terkiyle *melekiyet vaziyetine* benzemek

ve bir surette o Kur'anı *yeni nâzil* oluyor *gibi* okumak ve dinlemek

ve ondaki **hitabat-ı İlahiyeyi** güya geldiği ân-ı nüzulünde dinlemek

ve o hitabı Resul-i Ekrem (A.S.M.)dan işitiyor gibi dinlemek,

belki Hazret-i Cebrail'den, belki Mütakellim-i Ezeli'den dinliyor gibi bir *kudsî halete* mazhar olur.

Ve kendisi *tercümanlık* edip *başkasına dinlettirmek* ve Kur'anın hikmet-i nüzulünü bir derece göstermektir.

Indeed, it is as if the world of Islam becomes a mosque during the month of Ramadan.

In every corner of that mighty mosque millions of those *who know the whole Qur'an by heart* cause the dwellers on the earth to hear the heavenly address.

Each Ramadan displays the verse *It was the month of Ramadan in which the Qur'an was bestowed from on high* in luminous shining manner. It proves that Ramadan is the month of the Qur'an.

Some of the members of the vast congregation listen to the reciters with reverence, while others read it themselves.

Following the appetites of the base instinctual soul while in a sacred mosque that is such,

and *quitting* that luminous condition through eating and drinking, is truly loathsome

and makes such a person the target of the aversion and disgust of the congregation in the mosque.

In the same way, people who *oppose* those who fast during Ramadan are to the same extent the target of the aversion and disgust of the whole world of Islam.

#10

SEVENTH POINT

One of the many instances of wisdom in the fast of Ramadan with respect to mankind's gain and profit, who comes to this world in order to cultivate and *trade* for the hereafter, is as follows:

The reward for actions in the month of Ramadan is a **thousandfold**.

According to Hadith, each word of the All-Wise Qur'an has ten *merits*; each is counted as ten merits and will yield ten fruits in Paradise.

While during Ramadan, each word bears not ten fruits but a thousand, and verses like Ayat al-Kursi thousands for each word, and on Fridays in Ramadan it is even more. And on the Night of Power, each word is *counted* as thirty thousand merits.

{[*]: Qur'an, 2:255.}

Indeed, the All-Wise Qur'an, each of whose words yield thirty thousand eternal fruits, is like a luminous Tree of Tuba that *gains* for believers in Ramadan millions of those eternal fruits.

So, come and look at this sacred, eternal **profitable** trade, then consider it

and understand the infinite *loss* of those *who do not appreciate* the value of those words.

Evet Ramazan-ı Şerifte güya âlem-i İslâm bir mescid hükmüne geçiyor; öyle bir mescid ki,

milyonlarla *hâfızlar*, o mescid-i ekberin kûşelerinde o Kur'anı, o hitab-ı semavîyi Arzlılara işittiriyorlar.

Her Ramazan

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

âyetini, nuranî parlak bir tarzda gösteriyor. Ramazan, Kur'an ayı olduğunu isbat ediyor.

O *cemaat*-i uzmanın sair efradları, bazıları huşu' ile o hâfızları dinlerler. Diğerleri, kendi kendine okurlar.

Şöyle bir vaziyetteki bir mescid-i mukaddeste, nefsi-süflînin *hevesatına* tâbi' olup,

yemek içmek ile o vaziyet-i nuranîden *çıkma* ne kadar çirkin ise

ve o mesciddeki cemaatin manevî nefretine ne kadar *hedef* ise;

öyle de Ramazan-ı Şerifte ehl-i sıyama *muhalefet* edenler de, o derece umum o âlem-i İslâmın manevî *nefretine* ve tahkirine hedefdir.

Yedinci Nükte:

Ramazanın sıyama, dünyada âhiret için ziraat ve *ticaret* etmeğe gelen nev'-i insanın kazancına baktığı cihetteki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Ramazan-ı Şerifte sevab-ı a'mal, **bire bindir**.

Kur'an-ı Hakîm'in nass-ı hadîs ile herbir harfinin on *sevabı* var; on hasene sayılır, on meyve-i Cennet getirir.

Ramazan-ı Şerifte herbir harfin, on değil bin ve Âyetü'l-Kürsî gibi âyetlerin herbir harfi binler ve Ramazan-ı Şerifin Cum'alarında daha ziyadedir. Ve Leyle-i Kadir'de otuzbin hasene *sayılır*.

Evet herbir harfi otuzbin bâki meyveler veren Kur'an-ı Hakîm, öyle bir nuranî şecere-i tûbâ hükmüne geçiyor ki; milyonlarla o bâki meyveleri, Ramazan-ı Şerifte mü'minlere *kazandırır*.

İşte gel, bu kudsî, ebedî, **kârlı** ticarete bak, seyret ve düşün ki:

Bu hurufatın kıymetini *takdir etmeyenler* ne derece hadsiz bir *hasarete* olduğunu anla!

To put it simply, the month of Ramadan is an extremely profitable display and **market** for the trade of the hereafter.

It is an extremely **fertile** piece of land for **the crops** of the hereafter. For the growth and flourishing of actions it is like April showers in the spring.

It is like a brilliant holy **festival** for **the parade** of mankind's worship in the face of **the sovereignty** of Divine dominicality.

Since it is thus, mankind has been **charged with** fasting in order not to heedlessly indulge **the animal needs** of the instinctual soul like eating and drinking, nor to indulge **the appetites** lustfully and in trivialities.

For, by **temporarily** rising above animality and quitting the calls of this world, man approaches the angelic state and enters upon **the trade of the hereafter**.

And by fasting, he approaches the state of the hereafter and that of a spirit appearing **in bodily form**.

It is as if man then becomes a sort of **mirror** reflecting the Eternally Besought One.

İşte Ramazan-ı Şerif âdeta bir âhîret ticareti için gayet kârlı bir meşher, bir **pazardır**.

Ve uhrevî **hasılat** için, gayet **münbit** bir zemindir. Ve neşvünema-i a'mal için, bahardaki mâh-ı Nisandır.

Saltanat-ı rububiyet-i İlahiyeye karşı ubudiyet-i beşeriyenin **resm-i geçit** yapmasına en parlak, kudsî bir **bayram** hükmündedir.

Ve öyle olduğundan, yemek-içmek gibi nefsin gafletle **hayvanî hâcatına** ve malayani ve hevaperestane **müştehiyata** girmemek için oruçla **mükellef olmuş**.

Güya **muvakkaten** hayvaniyetten çıkıp melekiyet vaziyetine veyahut **âhîret ticaretine** girdiği için, dünyevî hâcatını muvakkaten bırakmakla, uhrevî bir adam

ve **tecessüden** tezahür etmiş bir ruh vaziyetine girerek; savmı ile,

Samediyete bir nevi **âyinedarlık** etmektir.

www.risaleglobal.com

Indeed, the month of Ramadan comprises and gains a **permanent and eternal** life in this fleeting world and brief transient life.

Certainly, a single Ramadan can produce *fruits* equal to that of a lifetime of eighty years.

The fact that, according to the Qur'an, the Night of Power is more **auspicious** than a thousand months is a **decisive proof** of this.

For example, a monarch may declare certain days to be **festivals** *during his reign*, or perhaps once a year. Either on his accession to the throne or on some other days which reflect a glittering manifestation of his sovereignty.

On those days, he favours **his subjects**, not within the general sphere of the law, but with his special bounties and favours, with **his presence without veil**

and his wondrous activities. And he favours with his especial regard and attention those of his nation who are completely *loyal* and worthy.

In the same way, the All-Glorious **Monarch** of eighteen thousand worlds, Who is the Sovereign of Pre-Eternity and Post-Eternity,

revealed in Ramadan the illustrious *decree* of the All-Wise Qur'an, which looks to the eighteen thousand worlds.

It is a **requirement** of wisdom, then, that Ramadan should be like special Divine festival, a dominical display, and a *spiritual gathering*.

#12

Since Ramadan is such festival, God has commanded man to fast, in order **to disengage** him to a degree from base and animal **activities**.

The most excellent fasting is to make the human senses and organs, like the eyes, ears, heart, and thoughts, fast together with the stomach.

That is, to withdraw them from all **unlawful things** and from trivia, and to urge each of them to their particular worship.

For example, to ban the tongue from lying, **back-biting**, and obscene language and to make it fast.

And to busy it with activities like *reciting the Qur'an*, praying, **glorifying** God's Names, asking for God's blessings on the Prophet Muhammad (Upon whom be blessings and peace), and seeking forgiveness for sins.

And for example, **to prevent** the eyes looking at members of the opposite sex outside the stipulated degrees of kinship, and the ears from hearing harmful things,

Evet Ramazan-ı Şerif; bu fâni dünyada, fâni ömür içinde ve kısa bir hayatta **bâki** bir ömür ve uzun bir hayat-ı bâkiyeyi tazammun eder, kazandırır.

Evet bir tek Ramazan, seksen sene bir ömür *semeratını* kazandırabilir.

Leyle-i Kadir ise, nass-ı Kur'an ile bin aydan daha **hayırlı** olduğu bu sırta **bir hüccet-i kâtiadır**.

Evet nasilki bir padişah, *müddet-i saltanatında* belki her senede, ya cülûs-u hümayûn namıyla veyahut başka bir şaşaalı cilve-i saltanatına mazhar bazı günleri **bayram** yapar.

Raiyetini, o günde umumî kanunlar dairesinde değil; belki hususî ihsanatına ve **perdesiz huzuruna**

ve has iltifatına ve fevkalâde icraatına ve doğrudan doğruya lâıyk ve *sadık* milletini, has teveccühüne mazhar eder.

Öyle de: Ezel ve Ebed Sultanı olan on sekiz bin âlemin **Padişah-ı Zülcelal'i**;

o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden *ferman-ı* âlîşanı olan Kur'an-ı Hakîm'i Ramazan-ı Şerifte **inzal** eylemiş.

Elbette o Ramazan, mahsus bir bayram-ı İlahî ve bir meşher-i Rabbanî ve bir *meclis-i ruhanî* hükmüne geçmek, **mukteza-yı** hikmettir.

Madem Ramazan o bayramdır; elbette bir derece, süflî ve hayvanî **meşagilden** insanları **çekmek** için oruca emredilecek.

Ve o orucun **ekmeli** ise: Mide gibi bütün duyguları; gözü, kulağı, kalbi, hayali, fikri gibi cihazat-ı insaniyeye dahi bir nevi oruç tutturmaaktır.

Yani: **Muharremattan**, malayaniyattan çekmek ve her birisine mahsus ubudiyete sevkettir.

Meselâ: Dilini yalandan, **gıybetten** ve galiz tabirlerden ayırmakla ona oruç tutturmak.

Ve o lisanı, *tilavet-i Kur'an* ve zikir ve **tesbih** ve salavat ve istiğfar gibi şeylerle meşgul etmek...

Meselâ: Gözünü nâmahreme bakmaktan ve kulağını fena şeyleri işitmekten **men'edip**,

and to use the eyes *to take lessons* and the ears to listen to the truth and to the Qur'an, is to make other organs fast too.

As a matter of fact, since the stomach is the largest factory, if it has an enforced *holiday from work* through fasting, the other small workshops will be made to follow it easily.

#13

EIGHTH POINT

One of the many instances of wisdom in Ramadan from the point of view of man's personal life is as follows:

It is a healing *physical* and *spiritual* diet of the most important kind.

When man's instinctual soul eats and drinks **just as it pleases**, it is both harmful for man's physical life from the medical point of view,

and when it hurls itself on everything it encounters without considering whether it is *licit or illicit*, it quite simply *poisons* his spiritual life.

Further, it is difficult for such a soul **to obey** the heart and the spirit. It wilfully takes the reins into its own hands, and then man cannot ride it, it rather *rides* man.

But by means of fasting in Ramadan, it becomes accustomed to a sort of diet. It tries *to discipline itself* and learns to listen to commands.

Furthermore, it will **not be attracting** illness to that miserable, weak stomach by cramming it with food before the previous consignment has been *digested*.

And by *abandoning* even licit actions as it is commanded, it will acquire the ability to listen to the commands of the Shari'a and the reason, and so **to avoid illicit** actions. It will try not to destroy his spiritual life.

Moreover, the great *majority* of mankind frequently suffer from hunger. Man, therefore, needs hunger and discipline, which are training for **patience** and *endurance*.

Fasting in Ramadan is patient endurance of a period of hunger that continues for fifteen hours, or for twenty-four if *the pre-dawn meal* is not eaten, and it is a discipline and a *training*.

#14

That is to say, fasting is also a *cure* for *impatience* and lack of endurance, which double man's afflictions.

Furthermore, the factory of the stomach has many workers. And many of the human organs are **connected** to it.

gözünü *ibrete* ve kulağını hak söz ve Kur'an dinlemeğe sarfetmek gibi sair cihazata da bir nevi oruç tutturmaktadır.

Zâten mide en büyük bir fabrika olduğu için, oruç ile ona *ta'til-i eşgal* ettirilse, başka küçük tezgâhlar kolayca ona ittiba ettirilebilir.

Sekizinci Nükte:

Ramazan-ı Şerif, insanın hayat-ı şahsiyesine baktığı cihetindeki çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

İnsana en mühim bir ilâç nev'inden *maddî* ve *manevî* bir perhizdir ve tıbben bir hımyedir ki:

İnsanın nefsi, yemek içmek hususunda **keyfemayeşa** hareket ettikçe, hem şahsın maddî hayatına tıbben zarar verdiği gibi;

hem *helâl-haram* demeyip rast gelen şeye saldırmak, âdetâ manevî hayatını da *zehirler*.

Daha kalbe ve ruha **itaat etmek**, o nefse güç gelir. Serkeşane dizginini eline alır. Daha insan ona binemez, o insana *biner*.

Ramazan-ı Şerifte oruç vasıtasıyla bir nevi perhize alışır; *riyazete* çalışır ve emir dinlemeyi öğrenir.

Bîçare zaîf mideye de, *hazımdan* evvel yemek yemek üzerine doldurmak ile hastalıkları **celbetmez**.

Ve emir vasıtasıyla helâli *terkettiği* cihetle, *haramdan çekinmek* için akıl ve şeriattan gelen emri dinlemeğe kabiliyet peyda eder. Hayat-ı maneviyeyi bozmamağa çalışır.

Hem insanın *ekseriyet-i mutlakası* açlığa çok defa mübtela olur. **Sabır** ve *tahammül* için bir idman veren açlık, riyazete muhtaçtır.

Ramazan-ı Şerifteki oruç onbeş saat, *sahursuz* ise yirmidört saat devam eden bir müddet-i açlığa sabır ve tahammül ve bir riyazettir ve bir *idmandır*.

Demek, beşerin musibetini ikileştiren *sabırsızlığın* ve tahammülsüzlüğün bir *ilâcı* da oruçtur.

Hem o mide fabrikasının çok hademeleri var. Hem onunla **alâkadâr** çok cihazat-ı insaniye var.

If the instinctual soul does not have a *rest from activity* during the day for a month, it makes the factory's workers and those organs forget their particular duties. It *makes them busy* with itself so that they remain under its tyranny.

Also, it **confuses** the rest of the organs in the human body with the clangour and steam of the factory's machinery. It continuously attracts their *attention* to itself, making them temporarily forget their exalted duties.

It is because of this that for centuries those closest to God have *accustomed* themselves to discipline and to eating and drinking little in order *to be perfected*.

However, through fasting in Ramadan the factory's workers understand that they were not created for the factory only.

While the rest of the organs, instead of delighting in the lowly *amusements* of the factory, take pleasure in angelic and *spiritual* amusements, and fix their gazes on them.

It is for this reason that in Ramadan the believers experience *enlightenment*, fruitfulness, and *spiritual joys* which differ according to their degrees.

Their subtle faculties, such as the heart, spirit, and intellect, make great **progress** and advancement in that blessed month by means of fasting. They laugh with innocent joy in spite of the stomach's *weeping*.

#15

NINTH POINT

One of the instances of wisdom in fasting in Ramadan with regard to shattering the instinctual soul's imaginary dominicality and making known its worship through pointing out its *impotence* is as follows:

The instinctual soul does not want *to recognize* its Sustainer; it wants its own lordship, *like Pharaoh*.

However much torment it suffers, that *character* remains in it. It is however destroyed through hunger.

And so, fasting in Ramadan **strikes** direct **blows** at the soul's pharaoh-like front, shattering it. It demonstrates its impotence, *weakness*, and want. It makes it realize that it is a slave.

Among the *narrations* of Hadith is the following: "God Almighty said to the instinctual soul: 'What am I and what are you?' The soul replied: 'I am myself and You are Yourself.'

So He punished it and cast it into Hell, then asked it again. Again it replied: 'I am myself and You are Yourself.' However He punished it, it did not give up its *egoism*.

Finally He *punished* it with hunger. That is, He left it hungry. Then again He asked it: 'Who am I and who are you?' And the soul replied:

Nefis, eğer muvakkat bir ayın gündüz zamanında *ta'til-i eşgal* etmezse; o fabrikanın hademelerinin ve o cihazatın hususî ibadetlerini onlara unutturur, kendiyile *meşgul eder*, tahakkümü altında bırakır.

O sair cihazat-ı insaniyeyi de, o manevî fabrika çarklarının gürültüsü ve dumanlarıyla **müşevveş eder**. *Nazar-ı dikkatlerini* daima kendine celbeder. Ulvî vazifelerini muvakkaten unutturur.

Ondandır ki; eskiden beri çok ehl-i velayet, **tekemmül** için riyazete, az yemek ve içmeğe kendilerini *alıştırmışlar*.

Fakat Ramazan-ı Şerif orucuyla o fabrikanın hademeleri anlarlar ki; sırf o fabrika için yaratılmamışlar.

Ve sair cihazat, o fabrikanın süflî *eğlencelerine* bedel, Ramazan-ı Şerifte melekî ve *ruhanî* eğlencelerde telezzüz ederler, nazarlarını onlara dikerler.

Onun içindir ki; Ramazan-ı Şerifte mü'minler, derecatına göre ayrı ayrı *nurlara*, feyizlere, *manevî sürurlara* mazhar oluyorlar.

Kalb ve ruh, akıl, sır gibi letaifin o mübarek ayda oruç vasıtasıyla çok **terakkiyat** ve tefeyyüzleri vardır. Midenin *ağlamasına* rağmen, onlar masumane gülüyorlar.

Dokuzuncu Nükte:

Ramazan-ı Şerifin orucu, doğrudan doğruya nefsin mevhum rububiyetini kırmak ve *aczini* göstermekle ubudiyetini bildirmek cihetindeki hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki:

Nefis Rabbisini *tanımak* istemiyor, *firavunane* kendi rububiyet istiyor.

Ne kadar azablar çektirilse, o *damar* onda kalır. Fakat açlıkla o damarı kırılır.

İşte Ramazan-ı Şerifteki oruç doğrudan doğruya nefsin firavunluk cephesine **darbe vurur**, kırar. Aczini, *zaafını*, fakrını gösterir. Abd olduğunu bildirir.

Hadîsin *rivayetlerinde* vardır ki: Cenab-ı Hak nefse demiş ki: "Ben neyim, sen nesin?" Nefis demiş: "Ben benim, sen sensin!"

Azab vermiş, Cehennem'e atmış, yine sormuş. Yine demiş: "ENE ENE, ENTE ENTE." Hangi nevi azabı vermiş, *enaniyetten* vazgeçmemiş.

Sonra açlık ile *azab vermiş*, yani aç bırakmış. Yine sormuş: "MEN ENE VEMA ENTE?" Nefis demiş:

"You are my Compassionate Sustainer and I am your impotent slave."

أَنْتَ رَبِّي الرَّحِيمُ وَأَنَا عَبْدُكَ الْعَاجِزُ

Yani: "Sen benim Rabb-i Rahîm'imsin, ben senin âciz bir abdimim."

#16

O God! Grant blessings and peace to our master Muhammad, that will be pleasing to You and fulfilment of his truth to the number of the merits of the words of the Qur'an in the month of Ramadan, and to his Family and Companions, and grant them peace.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تَكُونُ لَكَ رِضَاءً وَ لِحَقِّهِ آدَاءً بَعْدَ ثَوَابِ قِرَاءَةِ حُرُوفِ الْقُرْآنِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلِّمْ

Limitless in His glory is your Sustainer, the Lord of Almighty, [exalted] above anything that men may devise by way of definition! * And peace be upon all His message-bearers. * And all praise is due to God alone, the Sustainer of All the Worlds!

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ آمِينَ

APOLOGY: This Second Section was written at speed when both myself and the rough-copy scribe were ill; it is bound therefore.

İTİZAR: Şu ikinci kısım, kırk dakikada sür'atle yazılmasından, ben ve müsvedde yazan kâtib ikimiz de hasta olduğumuzdan, elbette içinde müşevveşiyet ve kusur bulunacaktır. Nazar-ı müsamaha ile bakmalarını ihvanlarımızdan bekleriz. Münasib gördüklerini tashih edebilirler.

#17

The Nineteenth Flash

[On Frugality]

(This treatise is about frugality and **contentment**, and wastefulness and **extravagance**.)

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate. Eat and drink, but waste not by excess.(7:31)

This verse gives most important and **wise instruction** in the form of categorically commanding frugality and **clearly prohibiting** wastefulness.

The matter contains seven Points.

First Point

The All-Compassionate Creator desires **thanks** in return for the bounties He bestows on mankind,

while wastefulness is contrary to thanks,

and **slights** the bounty and causes loss.

Frugality, however, **shows respect** for the bounty and is profitable.

Yes, frugality is both a sort of thanks,

and shows respect towards **the divine mercy** manifested in the bounties,

Ondokuzuncu Lem'a

[İktisad Risalesi]

(İktisad ve **kanaate**; israf ve **tebzîre** dairdir.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا

Şu âyet-i kerîme, iktisada kat'î emir ve israftan **nehy-i sarîh** suretinde gâyet mühim bir **ders-i hikmet** veriyor.

Şu mes'elede "Yedi Nükte" var.

Birinci Nükte

Hâlık-ı Rahîm, nev-i beşere verdiği nîmetlerin mukabilinde **şükür** istiyor.

İsraf ise; şükre zıttır,

nîmete karşı hasâretli bir **istihfaf**tır.

İktisad ise, nîmete karşı ticaretle bir **ihtiram**dır.

Evet iktisad hem bir şükür-ü mânevî,

hem nimetlerdeki **Rahmet-i İlâhiyye**ye karşı bir hürmet,

and most definitely is **the cause of plenty**.

So too, like **abstinence**, it is health-giving for the body,

and since it saves a person from the **degradation** of what is in effect begging, is a **cause of self-respect**.

It is also a powerful means of experiencing the pleasure to be found in bounties, and tasting that pleasure in bounties which **apparently** afford no pleasure.

As for wastefulness, since it is opposed to these instances of wisdom, it has **grave consequences**.

Second Point

The All-Wise Maker created the human body in the form of a wonderful palace and resembling a well-ordered city.

The sense of taste in the mouth is like a door-keeper, and **the nerves** and blood vessels like telephone and telegraph wires;

they are the **means** by which the sense of taste **communicates** with the stomach, which is at the centre of the body, and informs it of the food that enters the mouth.

If the body and stomach have no use for it, it says: "Forbidden!", and expels it.

And sometimes the food is harmful and bitter as well as not being beneficial for the body, and it spits it out immediately.

#18

Thus, since the sense of taste is a doorkeeper, from the point of view of administering the body, the stomach is a master and a **ruler**.

If the gifts arriving at the palace or city and those given to the palace's ruler are worth one hundred liras,

only five liras' worth is appropriate for the doorkeeper in the form of a **tip**,

lest he becomes conceited and is corrupted, then forgetting his duty he lets **revolutionaries** into the palace who will give him a bigger tip.

In consequence of this mystery we shall now imagine two mouthfuls.

One consists of **nutritious** food like cheese and egg and costs forty para,* and the other is of the **choicest** pastries and costs ten kurush.

Before entering the mouth, there is no difference in these two mouthfuls with respect to the body, they are **equal**.

*{There were forty para to a kurush, and a hundred kurush to a lira.(Tr.)}

And after passing down the throat, they are still equal in **nourishing** the body.

hem kat'î bir surette **sebeb-i bereket**,

hem bedene **perhiz** gibi bir medâr-ı sıhhat,

hem mânevî dilencilik **zillet**inden kurtaracak bir **sebeb-i izzet**,

hem nimet içindeki lezzeti hissetmesine ve **zâhiren** lezzetsiz görünen nîmetlerdeki lezzeti tatmasına kuvvetli bir sebebdir.

İsraf ise, mezkûr hikmetlere muhâlif olduğundan, **vahim neticeleri** vardır.

İkinci Nükte

Fâtır-ı Hakîm, insanın vücudunu mükemmel bir saray suretinde ve muntazam bir şehir misalinde yaratmış.

Ağızdaki **kuvve-i zâika**yı bir kapıcı, **â'sab** ve damarları telefon ve telgraf telleri gibi

kuvve-i zâika ile, merkez-i vücuddaki mîde ile bir **medâr-ı muhabere**leridir ki, ağıza gelen maddeyi o damarlarla haber verir.

Bedene, mîdeye lüzumu yoksa "Yasaktır!" der, dışarı atar.

Bazen da bedene menfaati olmamakla beraber zararlı ve acı ise; hemen dışarı atar, yüzüne tükürür.

İşte mâdem ağızdaki kuvve-i zâika bir kapıcıdır; mîde, cesedin idaresi noktasında bir efendi ve bir **hâkim**dir.

O saraya veyahût o şehre gelen ve sarayın hâkimine verilen hediyenin yüz derece kıymeti varsa,

kapıcıya **bahşiş** nev'inden ancak beş derecesi muvafık olur, fazla olamaz.

Tâ ki; kapıcı gururlanıp, baştan çıkıp vazifeyi unutup, fazla bahşiş veren **ihtilâlcileri** saray dahiline sokmasın.

İşte bu sırâ binâen, şimdi iki lokma farzediyoruz.

Bir lokma, peynir ve yumurta gibi **mugaddi** maddeden kırk para; diğer lokma, **en âlâ** baklavadan on kuruş olsa..

bu iki lokma, ağıza girmeden, beden itibariyle farkları yoktur, **müsâvidirler**;

boğazdan geçtikten sonra, cesed **beslemesinde** yine müsâvidirler.

Indeed, forty paras' worth of cheese is sometimes more nutritious.

Only, in regard to pampering the sense of taste in the mouth, there is a half-minute difference.

You can see from this what a meaningless and harmful waste it is to increase the cost from forty para to ten kurush for the sake of half a minute.

Now, although the gift arriving for the palace's ruler is worth one lira, to give the doorkeeper a tip nine times bigger than his due will corrupt him.

He will declare: "I am the ruler," and will allow to enter whoever gives him the biggest tip and most pleasure; he will cause a **revolution** and **conflagration** to break out.

Then he will compel them to cry out: "Oh! Call the doctor and get him to put out this fire in my stomach and bring down my temperature!"

Thus, frugality and contentment are in **conformity** with divine wisdom;

they treat the sense of taste as a doorkeeper and give it its remuneration accordingly.

As for wastefulness, since it is to act contrarily to wisdom, it swiftly receives its punishment, upsets the stomach, and causes **real appetite** to be lost.

Producing from the unnecessary **variety of foods** a **false** and **artificial appetite**, it causes indigestion and illness.

Third Point

We said in the Second Point that the sense of taste is a doorkeeper,

and indeed, for **the heedless** and those who have not progressed **spiritually** or advanced in the way of thanks, it is like a doorkeeper.

Wastefulness should not be indulged in or the sense of taste's price be raised from one to ten **for the sake of giving it pleasure**.

However, the sense of taste of those truly on the way of thanks, **those seeking reality**, and **those who approach reality with their hearts** is like a **supervisor** and inspector in the **kitchens** of divine mercy, *as is explained in the comparison in the Sixth Word*.

Its duty is to recognize and weigh up the **varieties** of divine bounties on **the tiny scales** present in it to the number of **foods**,

and to send the body and stomach news of the food in the form of thanks.

In this respect the sense of taste does not only look to the physical stomach;

Belki, bazen kırk paralık peynir daha iyi besler.

Yalnız, ağızdaki kuvve-i zâikayı okşamak noktasında yarım dakika bir fark var.

Yarım dakika hatırı için kırk paradan on kuruşa çıkmak, ne kadar mânâsız ve zararlı bir israf olduğu kıyas edilsin.

Şimdi, saray hâkimine gelen hediye kırk para olmakla beraber, kapıcıya dokuz defa fazla bahşiş vermek, kapıcıyı baştan çıkarır,

"Hâkim benim" der. Kim fazla bahşiş ve lezzet verse onu içeriye sokacak, **ihtilâl** verecek, **yangın** çıkaracak,

"Aman doktor gelsin, hararetimi teskin etsin, ateşimi söndürsün." dedirmeye mecbur edecek.

İşte iktisat ve kanaat, hikmet-i İlâhiyyeye **tevfik-ı** harekettir.

Kuvve-i zâikayı kapıcı hükmünde tutup, ona göre bahşiş verir.

İsraf ise; o hikmete zıt hareket ettiği için çabuk tokat yer, mîdeyi karıştırır, **iştihâ-yı hakîkiyi** kaybeder.

Tenevvü-ü et'imeden gelen **sun'î bir iştihâ-yı kâzibe** ile yedirir, hazımsızlığa sebebiyet verir, hasta eder.

Üçüncü Nükte

Sâbık ikinci nüktede, kuvve-i zâika kapıcıdır dedik.

Evet **ehl-i gaflet** ve **rûhen** terakki etmiyen ve şükür mesleğinde ileri gitmiyen insanlar için bir kapıcı hükmündedir.

Onun telezzüzü hatırı için israfâta ve bir dereceden on derece fiata çıkmamak gerektir.

Fakat, hakikî ehl-i şükürün ve **ehl-i hakikatın** ve **ehl-i kalbin** kuvve-i zâikası *-Altıncı Söz'deki muvâzenede beyan edildiği gibi*, kuvve-i zâikası- rahmet-i İlâhiyenin **matbahlarına** bir **nâzir** ve bir müfettiş hükmündedir.

Ve o kuvve-i zâikada **taamlar** adedince **mîzancıklar**la nimet-i İlâhiyenin **envanını** tartmak ve tanımak;

bir şükür-ü mânevî suretinde cesede, mîdeye haber vermektir.

İşte bu surette kuvve-i zâika, yalnız maddî cesede bakmıyor.

since it looks also to the heart, spirit, and mind, it holds a position and importance **superior** to the stomach.

It can follow its pleasure on condition it is not wasteful or extravagant, and is purely to carry out its **duty of thanks** and recognize and perceive **the varieties of divine bounty**, and on condition it is **licit** and does not lead to degradation and begging.

In fact, **delicious** foods may be preferred in order to **employ** the tongue which bears the sense of taste in giving thanks.

#19

The following is an instance of Shaykh Geylani's **wonder-working** which alludes to this truth:

At one time, being instructed by Ghawth al-A'zam, Shaykh Geylani (May his mystery be sanctified), was the only son of an aged and anxious woman.

This **esteemed** lady had gone to her son's cell and seen that he had nothing to eat but a piece of dry, black bread.

Her maternal compassion was aroused by his **emaciated condition** resulting from his **asceticism**. She felt sorry for him.

Later she went to Ghawth al-A'zam in order to complain, and saw the Shaykh was **tucking into** roast chicken.

Out of her concern, she declared: "O Master! My son is dying of hunger while you are eating chicken!"

Whereupon Ghawth al-A'zam said to the chicken: "**Rise up, with God's permission!**"

At this, the cooked chicken bones assembled and were thrown out of the dish as an entire live chicken.

This has been related **unanimously** through many **reliable** and **documented** channels as a marvel of someone whose **extraordinary wonder-working** is world-famous.

Ghawth al-A'zam said to her: "When your son reaches this level, then he too can eat chicken."*

*{See, Gilani, Ghunya al-Talibin, 502; Nabhani, Jami' Karamat al-Awliya', ii, 203}

Thus, the meaning of Ghawth al-A'zam's words is this:

Whenever your son's spirit rules his body, and his heart rules the desires of his soul, and his reason rules his stomach, and he wants pleasure for the sake of offering thanks, then he may eat delicious things.

Fourth Point

According to the Hadith the meaning of which is: "The thrifty will suffer no family difficulties **as regards livelihood**,"*

Belki kalbe, ruha, akla dahi baktığı cihetle mîdenin **fevkinde** hükmü var, makamı var.

İsraf etmemek şartıyla ve sırf **vazife-i şükrâniyeyi** yerine getirmek ve **envâ-ı niam-ı İlâhiyeyi** hissedip tanımak kaydı ile ve **meşrû** olmak ve zillet ve dilencilige vesile olmamak şartıyla, lezzetini tâkip edebilir.

Ve o kuvve-i zâikayı taşıyan lisanı, şükürde **istimal etmek** için **leziz** taamları tercih edebilir.

Bu hakikata işaret eden bir hâdis ve bir **keramet-i Gavsîye**:

Bir zaman Hazret-i Gavs-ı Âzam Şeyh Geylânî'nin (K.S.) terbiyesinde, nazdar ve ihtiyâre bir hanımın bir tek evlâdı bulunuyormuş.

O **muhterem** ihtiyâre, gitmiş oğlunun hüccesine, bakıyor ki, oğlu bir parça kuru ve siyah ekmek yiyor.

O **riyazattan zaafiyetiyle** vâlidesinin şefkatini celbetmiş. Ona acımış.

Sonra Hazret-i Gavs'ın yanına şekva için gitmiş. Bakmış ki, Hazret-i Gavs kızartılmış bir tavuk **yiyor**.

Nazdarlığından demiş: "Ya Üstad! Benim oğlum açlıktan ölüyor. Sen tavuk yersin!"

Hazret-i Gavs tavuğa demiş: "**Kum Biiznillah!**"

O pişmiş tavuğun kemikleri toplanıp, tavuk olarak yemek kabından dışarı atıldığına,

mutemed ve **mevsûk** çok zatlardan Hazret-i Gavs gibi **kerâmât-ı harikaya** mazhariyeti dünyaca meşhur bir zatın bir kerâmeti olarak mânevî **tevatürle** nakledilmiş.

Hazret-i Gavs demiş: "Ne vakit senin oğlun da bu dereceye gelirse, o zaman o da tavuk yesin."

İşte Hazret-i Gavs'ın bu emrinin mânâsı şudur ki:

Ne vakit senin oğlun da ruhu cesedine, kalbi nefesine, akli mîdesine hâkim olsa ve lezzeti şükür için istese, o vakit lezzetli şeyleri yiyebilir...

Dördüncü Nükte

"İktisad eden, **maîşetçe** aile belâsını çekmez" meâlinde لآ

يَعُولُ مَنِ اقْتَصَدَ hadîs-i şerîfi sırrıyla:

the frugal and economical person will not suffer undue trouble and **hardship** in supporting his family.

*{Musnad, i, 447; al-Munawi, Fayd al-Qadir, v, 454, no: 7939; al-Hindi, Kanz al-'Ummal, iii, 36; vi, 49, 56, 57.}

There are **countless** proofs that frugality yields **plenty** and **good living**.

For instance, I have seen myself and I can say according to the **testimony** of those who have befriended and assisted me that

by being frugal I have sometimes seen a tenfold increase, and so have my friends.

Even, nine years ago -and now it is thirty- a number of the tribal leaders **who were exiled to Burdur** together with me did their best to make me accept their zakat **so that I would not suffer privation and humiliation due to lack of money**.

I said to those rich leaders: "I have very little money, but I am frugal and economical and I am accustomed to being content with little. I am richer than you."

I refused their **repeated** and **insistent** offers.

It is worth noting that two years later some of those who had offered me their zakat were in debt because they had not been frugal.

Praise be to God, seven years on from that, thanks to the plenty resulting from frugality that small amount of money was still **sufficient** for me;

it did not degrade me, nor compel me **to present** my **needs** to the people,

nor make me deviate from my way of **self-sufficiency and being independent of people**, which is one of the **principles** of my life.

The person who is not frugal is certain to be abased and reduced to poverty and in effect to begging.

At the present time, money, the means of wastefulness and extravagance, is extremely expensive.

Sometimes a person sells his **honour** and **self-respect** and bribes are taken to obtain it.

Sometimes **the sacred things of religion** are sold, then some **inauspicious** money received in return.

That is to say, material goods worth ten kurush are procured in return for an immaterial loss of a hundred lira.

#20

However, according to **the implied meaning** of the verse, **Indeed, it is God Who gives all sustenance, Lord of all power and strength**,(51:58) and **the explicit meaning** of the verse, **And there is no moving creature on the earth but its sustenance is provided by God**,(11:6) if a person is frugal and **restricts** his **needs** to the essential,

İktisad eden, maîşetçe aile zahmet ve **meşakkatini** çok çekmez.

Evet iktisad, kat'î bir sebep-i **bereket** ve medâr-ı **hüsn-ü maîşet** olduğuna o kadar kat'î deliller var ki, **had ve hesaba** gelmez.

Ezcümle: Ben kendi şahsımda gördüğüm ve bana hizmet ve arkadaşlık eden zatların **şehadetleri**yle diyorum ki:

İktisad vasıtasıyla bazen bire on bereket gördüm ve arkadaşlarım gördüler.

Hatta dokuz sene -şimdi otuz sene- evvel benimle beraber **Burdur'a nefyedilen** reislerden bir kısmı, **parasızlıktan zillet ve sefalet**e düşmemekliğim için, zekâtlarını bana kabul ettirmeğe çok çalıştılar.

O zengin reislere dedim: "Gerçi param pek azdır; fakat iktisadım var; kanaata alışmışım. Ben sizden daha zenginim."

Mükerrer ve **musırrâne** tekliflerini reddettim.

Cây-ı dikkattir ki: İki sene sonra, bana zekâtlarını teklif edenlerin bir kısmı iktisadsızlık yüzünden borçlandılar.

Lillâhilhamd onlardan yedi sene sonra, o az para iktisad bereketiyle bana **kâfi** geldi;

benim yüz suyumu döktürmedi, beni halklara **arz-ı hâcete** mecbur etmedi.

Hayatımın bir **düsturu** olan "**nâsdan istiğna**" mesleğimi bozmadı.

Evet iktisad etmeyen, zillete ve mânen dilencilığe ve sefalet

Bu zamanda isrâfâta medâr olacak para, çok pahalıdır.

Mukabilinde bazen **haysiyet**, **nâmus** rüşvet alınıyor.

Bazen **mukaddesat-ı dîniye** mukabil alınıyor, sonra **menhus** bir para veriliyor.

Demek mânevî yüz lira zarar ile, maddî yüz paralık bir mal alınır.

Eğer iktisad edip **hâcât-ı zaruriyeye iktisar** ve ihtisar ve hasretse **وَمَا سِرِّيَ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ** sarahatiyle; **مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا**

he will find enough sustenance to live on in unexpected ways. The verse **guarantees** it.

Yes, there are two sorts of sustenance:* One is true sustenance, which is enough to subsist on.

As the verse decrees, this is guaranteed by the Sustainer.

*{See, al-Jurjani, Tarikh Jurjan, 366; al-Ghazali, al-Maqasad al-Asna, }

So long as **man's inclination towards evil** does not interfere, he will find this essential sustenance under any circumstances.

He will be compelled to sacrifice neither his religion, nor his honour, nor his self-respect.

The second sort is metaphorical sustenance, due to which and its **abuse, inessential needs** become like essential ones, and owing to the calamity of custom and tradition, people become **addicted** to them and cannot give them up.

Such sustenance is not guaranteed by the Sustainer, so the **obtaining** of it is extremely expensive – especially at the present time.

These unfruitful, inauspicious goods are obtained by first of all sacrificing one's self-respect and accepting degradation, and sometimes stooping to what is **in effect** begging, kissing the feet of the vile, and sometimes sacrificing **the sacred things of religion, which are the light of eternal life.**

Also, at this **time of poverty and hardship, the distress** people with consciences feel at **the anguish of the hungry and needy** sours any pleasure to be had from **unlawfully** acquired money.

As far as doubtful goods are concerned, one has to **make do** with them to the minimum degree necessary during strange times such as these.

For according to the rule, "**Necessity is determined according to its extent,**" if compelled, illicit goods may be taken to the minimum degree necessary, not more.

Someone **in dire need** may eat **prohibited meat**, but he may not eat his fill. He may eat enough only to remain alive.

Also, one could not fully enjoy more than this in the presence of a hundred people who are hungry.

The following is a story showing that frugality is **the cause of dignity** and **distinction**:

One time, Khatim Tay, who was world-famous for his **generosity**, was giving a large **banquet**.

Having given his guests a superfluity of presents, he went out to walk in the desert.

ummadığı tarzda yaşayacak kadar rızkini bulacak. Çünkü şu âyet **taahhüd** ediyor.

Evet, rızık ikidir: Biri hakikî rızıktır ki, onunla yaşayacak.

Bu âyetin hükmü ile o rızık, taahhüd-ü Rabbânî altındadır.

Beşerin sû-i ihtiyarı karışmazsa, o zarurî rızık her halde bulabilir.

Ne dînini, ne nâmusunu, ne izzetini feda etmeğe mecbur olmaz.

İkincisi: Rızık-ı mecâzîdir ki, **sû-i istimâlât** ile **hâcât-ı gayr-ı zaruriye** hâcât-ı zaruriye hükmüne geçip, görenek belâsıyla **tiryâki** olup, terkedemiyor.

İşte bu rızık, taahhüd-ü Rabbânî altında olmadığı için, bu rızık **tahsil etmek**, hususan bu zamanda çok pahalıdır.

Başta izzetini feda edip, zilleti kabul etmek, bazen alçak insanların ayaklarını öpmek kadar **mânen** bir dilencilik vaziyetine düşmek, bazen **hayat-ı ebediyesinin nuru olan mukaddesat-ı dîniyesini** feda etmek suretiyle o bereketsiz menhus malı alır.

Hem bu **fakr u zaruret zamanında, aç ve muhtaç olanların** elemelerinden ehl-i vicdana rikkat-i cinsiye vasıtasıyla gelen **teellüm**; o **gayr-î meşru** bir surette kazandığı para ile aldığı lezzeti, vicdanı varsa acılaştırıyor.

Böyle acib bir zamanda, şüpheli mallarda, zaruret derecesinde **iktifa etmek** lâzımdır.

Çünkü **إِنَّ الضَّرُورَةَ تُقَدَّرُ بِقَدْرِهَا** sırrıyla: Haram maldan, mecburiyetle zaruret derecesini alabilir; fazlasını alamaz.

Evet **muztar** adam, **murdar** etten tok oluncaya kadar yiyemez. Belki, ölmeyecek kadar yiyebilir.

Hem, yüz aç adamın huzurunda, kemâl-i lezzet ile fazla yenilmez.

İktisad, **sebeb-i izzet** ve **kemâl** olduğuna delâlet eden bir vâkıa:

Bir zaman, dünyaca **sehâvetle** meşhur Hâtem-i Tâî, mühim bir **ziyafet** veriyor.

Misafirlerine gâyet fazla hediyeler verdiği vakit, çölde gezmeye çıkıyor.

There he saw a poor old man carrying a load of **thorny** bushes and plants on his back. The thorns were piercing his skin and making him bleed.

Khatim said to him: "Khatim Tay is giving a large banquet and giving away gifts. Go there and you will be given five hundred kurush in return for your load worth five kurush."

The **frugal** old man replied: "I raise and carry this thorny load with my self-respect; I am not going to become obliged to Khatim Tay."

Bakar ki: Bir ihtiyar fakir adam, bir yük **dikenli** çalı ve gevenleri beline yüklemiş; cesedine batıyor, kanatıyor.

Hâtem ona dedi: Hâtem-i Tâî, hediyelerle beraber mühim bir ziyafet veriyor. Sen de oraya git; beş kuruşluk çalı yüküne bedel beş yüz kuruş alırsın."

O **muktesid** ihtiyar demiş ki: "Ben, bu dikenli yükümü izzetimle çekerim, kaldırıyorum. Hâtem-i Tâî'nin minnetini almam."

www.risaleglobal.com

Later, they asked Khatim Tay: "Have you come across anyone more generous and **estimable** than yourself?"

He replied: "The frugal old man I met in the **desert** was more estimable, elevated, and generous than me."*

*{5 See, Bukhari, MUSAQAT, 13; ZAKAT, 50; BUYU', 15; IBN MAJA, ZAKAT, 25; MUSNAD, I, 167.}

Fifth Point

Out of His **perfect generosity**, Almighty God makes a poor man understand **the pleasure of His bounty** the same as a rich man, and a beggar the same as a king.

Indeed, the pleasure a poor man obtains from a dry piece of black bread **because of hunger and being frugal** is greater than the pleasure a king or a rich man obtains from the choicest pastries consumed **with the weariness and lack of appetite resulting from excess**.

It is surprising but some dissolute, **extravagant** people accuse the frugal and economical of being **mean** and **stingy**.

God forbid! Frugality is dignity and generosity.

Stinginess and **meanness** are the inner face of the apparently noble qualities of **the wasteful and extravagant**.

There is an **event** corroborating this which occurred in my room in Isparta the year this treatise was written. It was as follows:

One of my students insisted on my accepting **-contrary to my rule and life-long principle-** a present of nearly two and a half okkas* of honey.

*{One okka equalled 2.8 lbs. (Tr.)}

However much I reiterated my **rule**, he was not to be persuaded.

So I told the three brothers who were with me to take it, saying that **by being economical** they would eat the honey for thirty to forty days in the months of Sha'ban and Ramadan, and not lack something sweet to eat, and the one who brought it would earn the reward.

I myself had an okka of honey as well. Although my three friends were **moderate** and appreciated frugality,

because they offered the honey to each other, and **flattered** each other's' **souls**, and each preferred the others to himself, **which in one respect is a good quality**, they forgot about being economical.

They finished the two and a half okkas of honey in three nights.

Sonra, Hâtem-i Tâî'den sormuşlar: "Sen kendinden daha civanmerd, **aziz**, kimi bulmuşsun?"

Demiş: "İşte o **sahra**da rast geldiğim o muktesid ihtiyarı benden daha aziz, daha yüksek, daha civanmerd gördüm."

Beşinci Nükte

Cenab-ı Hak **kemâl-i kereminden**, en fakir adama en zengin adam gibi ve gedâya (yâni fakire) pâdişah gibi, **lezzet-i nîmetini** ihsas ettiriyor.

Evet bir fakirin, kuru bir parça siyah ekmekten **açlık ve iktisad vasıtasıyla** aldığı lezzet, bir pâdişahın ve bir zengin'in **israftan gelen usanç ve iştahsızlık ile** yediği en âlâ baklavadan aldığı lezzetten daha ziyade lezzetlidir.

Cây-ı hayrettir ki, bazı müsrif ve **mübezzir** insanlar, böyle iktisadçıları "**hisset**" ile ittiham ediyorlar.

Hâşâ... İktisad, izzet ve cömertliktir.

Hisset ve **zillet**, **ehl-i israf ve tebzirin** zâhirî merdâne keyfiyetlerinin iç yüzüdür.

Bu hakikati te'yid eden, bu risalenin te'lifi senesinde Isparta'da hücremde cereyan eden bir **vâkıa** var. Şöyle ki:

Kaideme ve düstur-u hayatıma muhalif bir surette, bir talebem iki buçuk okkaya yakın bir balı, bana hediye kabul ettirmeye ısrar etti.

Ne kadar **kaidemi** ileri sürdüm, kanmadı.

Bilmecbûriye, yanımdaki üç kardeşime yedirmek ve Şâban-ı Şerif ve Ramazanda o baldan **iktisad ile** otuz kırk gün üç adam yesin ve getiren de sevab kazansın ve kendileri de tatlısız kalmasın diyerek, "Alınız" dedim.

Bir okka bal da benim vardı. O üç arkadaşım, gerçi **müstakim** ve iktisadı takdir edenlerdendi.

Fakat her ne ise, birbirine ikram etmek ve herbiri ötekinin **nefsini okşamak** ve kendi nefesine tercih etmek olan **bir cihette ulvî bir haslet** ile iktisadı unuttular.

Üç gecede iki buçuk okka balı bitirdiler.

Laughing, I said: "I would have given you the taste of that honey for thirty to forty days, but you have reduced the thirty days to three.

I hope you enjoyed it!" I consumed my one okka of honey frugally.

For the whole of Sha'ban and Ramadan both I ate it, and, **Praise be to God**, every evening while breaking the fast I gave each of those brothers a spoonful,* and it became the means of significant reward.

*{That is, a fairly large teaspoon.}

Perhaps anyone who saw my doing this thought it was stinginess and what my brothers did for three nights was generosity.

But in point of fact I perceived that concealed beneath the **apparent stinginess** lay an **elevated dignity**, increase and plenty, and great reward.

If they had not stopped, it would have led to something much worse than stinginess beneath the generosity and excess, like **beggarliness** and watching another's hand **greedily** and **expectantly**.

Sixth Point

There is a great difference between frugality and stinginess.

Just as **humility** is a **praiseworthy quality** superficially resembling but different to the **bad quality** of **servility**,

and **dignity** is a **laudable virtue** superficially similar to but different from the **bad quality** of **haughtiness**,

so too frugality, which was one of the **Prophet's (UWBP) elevated qualities** and indeed is one of the things on which the **divine wisdom in the order of the universe** depends,* bears no relation to stinginess, which is a **mixture of baseness, avarice, miserliness, and greed**.

*{Abu Da'ud, Adab, 2; Musnad, i, 296.}

There is merely a superficial resemblance. The following is an event **corroborating** this fact:

#22

'Abdullah ibn 'Umar, who was one of the famous Companions of the Prophet known as **the seven 'Abdullahs**,* was the greatest and most important of the Caliph 'Umar, Faruq al-A'zam's **sons**, and one of the most **distinguished** and learned of the Companions.

*{The seven 'Abdullah's (al-'Abadila al-Sab'a): 'Abdullah b. 'Abbas, 'Abdullah b. 'Umar, 'Abdullah b. Mas'ud, 'Abdullah b. Rawaha, 'Abdullah b. Salam, 'Abdullah b. 'Amr b. al-'As, 'Abdullah b. Abi Awfa (R. A.). (Tr.)}

One day while shopping in the market, **in order to be economical** and to preserve the confidence and **integrity on which trade depends**,* he disputed hotly over something worth a few kurush.

Ben gülerек dedim: "Sizi, otuz kırk gün o bal ile tadlandıracaktım. Siz, otuz günü üçe indirdiniz.

Âfiyet olsun." dedim. Fakat, ben kendi o bir okka balımı iktisad ile sarfettim.

Bütün Şâban ve Ramazanda hem ben yedim, hem **Lillâhilhamd** o kardeşlerimin her birisine iftar vaktinde birer kaşık (Hâşiye) verip, mühim sevaba medâr oldu.

{Haşiye: Yâni, büyükçe bir çay kaşığı}

Benim hâlimi görenler, o vaziyetimi belki hisset telâkki etmişlerdir. Öteki kardeşlerimin üç gecelik vaziyetlerini bir civanmerdlik telâkki edebilirler.

Fakat hakikat noktasında, o **zâhirî hisset** altında **ulvî bir izzet** ve büyük bir bereket ve yüksek bir sevab gizlendiğini gördük.

Ve o civanmerdlik ve israf altında, eğer vazgeçilmese idi, bir **dilencilik** ve gayrın eline **tama'kârane** ve **muntazırâne** bakmak gibi, hissetten çok aşağı bir hâleti netice verir idi...

Altıncı Nükte

İktisad ve hissetin çok farkı var.

Tevâzu, nasıl ki **ahlâk-ı seyyieden** olan **tezellülden** mânen ayrı ve sureten benzer bir **haslet-i memduhadır**.

Ve **vakar**, nasıl ki **kötü hasletlerden** olan **tekebbürden** mânen ayrı ve sureten benzer bir **haslet-i memduhadır**.

Öyle de: **Ahlâk-ı âliye-i Peygamberiyyeden** olan ve belki **kâinattaki nizâm-ı hikmet-i İlâhiyenin** medârlarından olan iktisad ise, **sefillik ve bahillik ve tama'kârlık ve hırsın bir halitası olan** hisset ile hiç münasebeti yok.

Yalnız, sureten bir benzeyiş var. Bu hakikatı **teyid eden** bir vâkıa:

Sahabenin **abâdile-i seb'a**-yı meşhuresinden olan Abdullah İbn-i Ömer Hazretleri ki, Halife-i Resûlullâh olan Fâruk-u Âzam Hazret-i Ömer'in (R.A.) en mühim ve büyük **mahdumu** ve sahabe âlimlerinin içinde en **mümtazlarından** olan o zat-ı mübârek

çarşı içinde, alış-verişte, kırk paralık bir mes'eleden, **iktisad için** ve **ticaretin medârı olan** emniyet ve **istikameti** muhafaza için şiddetli münakaşa etmiş.

*{See, Tirmidhi, Buyu', 3; Ibn Maja, Tijarat, 1; Darimi, Buyu', 98.}

One of the Companions saw him, and imagining the **Illustrious Successor of the Prophet** on Earth, the Caliph 'Umar's son's **wrangling** over a few kurush to be an extraordinary stinginess, he followed him in order to understand his **conduct**.

Next he saw that 'Abdullah was entering his **blessed house** and had spotted a poor man at the door. He chatted with him for a bit, and the man left.

Then he came out of the second door of the house and saw another poor man. He chatted with him for a while too, and the man left.

The Companion, who was watching from the distance, was curious. He went and asked the poor men:

"Abdullah paused a while with you. What did he do?" Each of them replied: "He gave me a gold piece."

"**Glory be to God!**" exclaimed the Companion, and thought to himself: "How is it that he wrangled like that over a few kurush in the market, then was completely happy to give away two hundred kurush in his house **without letting anyone know?**"

He went to 'Abdullah ibn 'Umar and said: "O Imam! Solve this **difficulty** for me! In the market you did that, while in your house you did this."

Abdullah replied to him saying: "What I did in the market was not stinginess, but arose from frugality; it was perfectly reasonable, and to preserve confidence and **honesty, which are the basis and spirit of commerce**.

And what I did by my house arose from **the heart's compassion** and **the spirit's perfection**.

Neither was the first stinginess, nor the second **immoderateness**."

Alluding to this, Imam Abu Hanifa said: "**There can be no excess in good, just as there is no good in excess.**"*

*{See, al-Ghazali, Ihya 'Ulum al-Din, i, 262; Qurtubi, al-Jami' li-Ahkam al-Qur'an, vii, 110; al-Munawi, Fayd al-Qadir, v, 454.}

That is to say, just as in good works and **benevolence** there can no excess or wastefulness **-on condition they are for the deserving-**, so there is no good at all in wastefulness and immoderateness.

Seventh Point

Excess and wastefulness lead to greed, and **greed** has three consequences:

The First is **dissatisfaction**, and as for dissatisfaction, it destroys **endeavour** and **enthusiasm** for work,

Bir sahabe ona bakmış. Rûy-i zemînin **Halife-i Zîşanı** olan Hazret-i Ömer'in mahdûmunun kırk para için **münakaşasını** âcib bir hisset tevehhüm ederek o imamin arkasına düşüp, **ahvâlini** anlamak ister.

Baktı ki Hazret-i Abdullah **hâne-i mübarekine** girdi. Kapıda bir fakir adam gördü. Bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti.

Sonra hanesinin ikinci kapısından çıktı, diğer bir fakiri orada da gördü. Onun yanında da bir parça eğlendi; ayrıldı, gitti.

Uzaktan bakan o sahabe merak etti. Gitti o fakirlere sordu:

"İmam sizin yanınızda durdu, ne yaptı?" Herbirisi dedi: "Bana bir altın verdi."

O sahabe dedi: "**Fesühânallah!** Çarşı içinde kırk para için böyle münakaşa etsin de, sonra hanesinde ikiyüz kuruşu **kimseye sezdirmeden** kemâl-i rıza-yı nefisle versin!" diye düşündü,

gitti, Hazret-i Abdullah İbn-i Ömer'i gördü. Dedi: "Ya İmam! Bu **müşkilimi** hallet. Sen çarşıda böyle yaptın, hanende de şöyle yapmışsın."

Ona cevaben dedi ki: "Çarşıdaki vaziyet iktisaddan ve kemâl-i akıldan ve **alış-verişin esası ve ruhu olan** emniyetin, **sadâkatin** muhafazasından gelmiş bir hâlettir; hisset değildir.

Hanemdeki vaziyet, **kalbin şefkatinden** ve **ruhun kemâlinden** gelmiş bir hâlettir.

Ne o hissettir ve ne de bu **israftır**."

İmam-ı Azam, bu sırta işaret olarak **لَا إِسْرَافَ فِي الْخَيْرِ كَمَا لَا خَيْرَ فِي الْإِسْرَافِ** demiş.

Yâni: "Hayırda ve **ihşanda** (**fakat müstehak olanlara**) israf olmadığı gibi, israfta da hiçbir hayır yoktur."

Yedinci Nükte

İsraf, hırsı intac eder. **Hırs**, üç neticeyi verir.

Birincisi: **Kanaatsizlik**dir. Kanaatsizlik ise **sa'ye**, çalışmaya **şevki** kırar.

and causes the dissatisfied person to **complain** instead of giving thanks, and makes him lazy.

Such a person abandons possessions which though few in number are licit,* and seeks possessions which are **illicit** and **trouble-free**.

*{**Consumers** increase and **producers** decrease as a result of wastefulness and lack of economy. Everyone fixes his eye on the government's door,

and **industry, trade, and agriculture, on which social life depend, decrease. And the nation declines and is impoverished.**}

#23

He sacrifices his self-respect on the way, and even his honour.

The Second Consequence of Greed is **disappointment** and loss.

The greedy person drives away **what he wishes for**, is found **disagreeable**, and is deprived of assistance and help.

He even confirms **the saying**: "The greedy person is **unsuccessful** and suffers loss."

*{See, Ibn Qays, Qura al-Dayf, iv, 301; al-Maydani, Majma' al-Amthal, i, 214}

Greed and contentment have their **effects** in the animal kingdom **in accordance with an extensive law**.

For instance, **the natural contentment** of trees needy for sustenance makes their sustenance hasten to them; this shows **the huge benefits of contentment**. While animals' running after their sustenance greedily and **with difficulty and deficiency** demonstrates the great loss of greed.

Also, the contentment apparent through their **tongues of disposition** of the helpless young and a pleasant food like milk flowing out to them from an unexpected place, while **wild animals** greedily attack their deficient and **dirty sustenance**, prove our claim in clear fashion.

Also, the contented attitude of **fat** fish being the **means** of their perfect sustenance,

and intelligent animals like foxes and monkeys remaining **puny** and weak because they cannot find sufficient sustenance although they pursue it with greed,

again show the degree to which greed is **the cause of hardship** and contentment **the cause of ease**.

Also, certain people finding through greed, **usury**, and **trickery** their degrading, **miserable**, illicit sustenance only at subsistence level,

Şükür yerine **şekva** ettirir, tenbelliğe atar.

Ve meşru, helâl, az malı (Hâşiye) terk edip; **gayr-i meşrû, külfetsiz** bir malı arar.

{Hâşiye: İktisadsızlık yüzünden **müstehtlikler çoğalır, müstahsiller azalır. Herkes gözünü hükûmet kapısına diker.**}

O vakit hayat-ı içtimaiyenin medârı olan "san'at, ticaret, ziraat" tenakus eder. O millet de tedenni edip **sukut eder, fakir düşer..**}

Ve o yolda izzetini, belki haysiyetini feda eder.

Hırsın İkinci Neticesi: **Haybet** ve hasârettir.

Maksûdunu kaçırmak ve **istiskale** mâruz kalıp, teshilât ve muâvenetten mahrum kalmaktır.

Hatta **الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ** yâni "Hırs, hasâret ve **muvaffakiyetsizliğin** sebebidir." olan **darb-ı mesele** mâsadak olur.

Hırs ve kanaatın **tesirâtı**, zîhayat âleminde **gâyet geniş bir düstur ile** cereyan ediyor.

Ezcümle: Rızka muhtaç ağaçların **fitrî kanaatları**, onların rızkını onlara koşturduğu gibi; hayvanatın hırs ile **meşakkat ve noksaniyet içinde** rızka koşmaları, hırsın büyük zararını ve **kanaatın azîm menfaatini** gösterir.

Hem zaîf umum yavruların **lisan-ı halleriyle** kanaatleri, süt gibi lâtif bir gıdanın ummadığı bir yerden onlara akması

ve **canavarların** hırs ile noksan ve **mülevves rızıklarına** saldırmaları; dâvâmızı parlak bir surette isbat ediyor.

Hem **semiz** balıkların vaziyet-i kanaatkârânesi, mükemmel rızıklarına **medâr** olması;

ve tilki ve maymun gibi zeki hayvanların hırs ile rızıkları peşinde dolaşmakla beraber kâfi derecede bulmamalarından **calız** ve zayıf kalmaları,

yine hırs ne derece **sebeb-i meşakkat** ve kanaat ne derece **medâr-ı rahat** olduğunu gösterir.

Hem Yahudi milleti hırs ile, **ribâ** ile, **hile** dolabı ile rızıklarını zilletli ve **sefâletli**, gayr-i meşrû ve ancak yaşayacak kadar rızıklarını bulması..

and the contented attitude of **nomads** and their living with dignity and finding **sufficient** sustenance, proves decisively what we say once more.

Also, many **scholars***(1) and **literary figures***(2) being reduced to poverty because of the greed arising from their **intelligence**,

and many stupid and **incapable people** becoming rich due to their innate contentedness*(3) proves decisively that

licit sustenance comes because of **impotence and want**, not by virtue of **ability and will**.

*1{It was asked of Bozorgmehr, the Wazir of the Persian Shah Nushirvan the Just and scholar famous for his intelligence,

“Why are **the learned** to be seen at the doors of **rulers** and rulers not to be seen at the doors of the learned,

whereas learning is **superior to rulership**?” He replied:

“Because of the knowledge of the learned and the **ignorance** of the rulers.”

That is to say, due to their ignorance, rulers do not know the value of learning so that they approach **the doors of the learned** to seek it.

But **because of their knowledge**, the learned know the value of their rulers’ goods and possessions and seek them at the rulers’ doors.

Explaining thus **wittily** the greed **resulting from the cleverness** of the learned, which causes some of them to be impecunious and in want, Bozorgmehr replied **in a refined manner**. Signed: Hüsrev}

*2{An event corroborating this: in France, a **beggar’s licence** was given to literary figures because they were so proficient at begging. Signed: Süleyman Rüştü}

*3{16 See, *al-Daylami, al-Musnad, iv, 385.*}

#24

Indeed, licit sustenance is **in inverse proportion** to ability and will.

For the more children increase in ability and will, the more their sustenance decreases, the further it is from them and the more difficult to digest.

According to the Hadith, “**Contentment is an unfailing treasure**”*

contentment is a **treasury of good living** and **ease of life**, while greed is a **mine of loss** and abasement.

*{See, *Tabarani, al-Mu‘jam al-Awsat, vii, 84; Bayhaqi, al-Zuhd, ii, 88; al-‘Ajluni, Kashf al- Khafa’, ii, 133.*}

The Third Consequence: Greed destroys **sincerity** and damages actions in regard to the hereafter.

ve sahranîşinlerin (yâni **bedevîlerin**) kanaatkârâne vaziyetleri, izzetle yaşaması ve **kâfi** rızık bulması; yine mezkûr dâvâmızı kat’î isbat eder.

Hem çok **âlimlerin** (Hâşiye-1) ve **ediplerin** (Hâşiye-2) **zekâvetlerinin** verdiği bir hırs sebebiyle fakr-ı hâlê düşmeleri

ve çok aptal ve **iktidarsızların**, fitrî kanaatkârâne vaziyetleri ile zenginleşmeleri kat’î bir surette isbat eder ki:

Rızık-ı helâl, **acz ve iftikara** göre gelir; **iktidar ve ihtiyar** ile değil.

{Hâşiye-1: İrân’ın âdil padişahlarından Nûşirevân-ı Âdil’in veziri, akılca meşhur âlim olan Büzürcümehr’den (Büzürg-Mihr) sormuşlar:

“Neden **ulemâ, ümerâ** kapısında görünüyor da; **ümerâ** ulemâ kapısında görünmüyor.

Halbuki; ilim, **emâretin fevkindedir**?” Cevapen demiş ki:

“Ulemânın ilminden, **ümerânın cehlindedir**.”

Yâni; **ümerâ**, **cehlinden** ilmin kıymetini bilmiyorlar ki, **ulemânın kapısına** gidip ilmi arasınlar.

Ulemâ ise; **mârifetlerinden** mallarının kıymetini dahi bildikleri için **ümerâ** kapısında arıyorlar.

İşte Büzürcümehr, ulemânın arasında fakr ve zilletlerine sebep olan **zekâvetlerinin neticesi bulunan hırslarını zarif bir surette** tevil ederek **nâzikâne** cevap vermiştir. Husrev}

{Hâşiye-2: Bunu teyid eden bir hâdis: Fransa’da ediplere, iyi dilencilik yaptıkları için **dilencilik vesikası** veriliyor. Süleyman Rüştü}

Belki o rızık-ı helâl, iktidar ve ihtiyar ile **mâkûsen mütenâsibdir**.

Çünkü, çocukların iktidar ve ihtiyarı geldikçe rızık azalır, uzaklaşır, sakilleşir.

الْقَنَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى hadîsinin sırrıyla;

kanaat, bir **define-i hüsn-ü mâişet** ve **rahat-ı hayattır**. Hırs ise, bir **mâden-i hasâret** ve sefâlettir.

Üçüncü Netice: Hırs **ihlâsı** kırar, amel-i uhreviyeyi zedeler.

For if a God-fearing person suffers from greed, he will desire **the regard** of others,

and someone who considers the attention of others cannot have **complete sincerity**.

This consequence is extremely **important and worth noticing**.

In Short: Excess and wastefulness lead to lack of contentment.

And lack of contentment destroys enthusiasm for work; it causes laziness,

opens the door to complaining about life, and makes the dissatisfied person grumble **continuously**.*

*{Whenever you meet a **wasteful, immoderate person**, you hear complaints.

No matter how rich he is, his tongue still complains.

But when you meet even the poorest, but **contented**, person, you hear only thanks.}

Also, it destroys sincerity, and opens the door to **hypocrisy**.

And it destroys **self-respect**, and points the way to begging.

As for frugality and economy, these **result in** contentment. According to the Hadith, “**The contented person is respected, and the greedy person despised**”* contentment **gives rise** to self-esteem.

*{See, *Ibn al-Athir, al-Nihaya fi Ghara'ib al-Hadith, iv, 114; al-Zabidi, Taj al-'Arus, xxii, 90.*}

It also encourages **effort** and work. It increases **enthusiasm**, and induces striving.

For example, a person worked for one day. Because he was content with the petty wage he received in the evening, he worked again the second day.

But because the wasteful and immoderate person was not content, he did not work the following day, or if he did, he did so **without enthusiasm**.

Also, the contentment arising from frugality opens the door of thanks and closes the door of **complaint**. Throughout his life, the contented person is thankful.

And in so far as he is independent of others due to his contentment, he does not seek their regard.

The door of sincerity is opened and the door of hypocrisy closed.

I **observed** the fearsome harm of wastefulness and excess on a broad scale. It was as follows:

Çünkü: Bir ehl-i takvânın hırsı varsa, **teveccüh**-ü nâsı ister.

Teveccüh-ü nâsı mûraat eden, **ihlâs-ı tâmmı** bulamaz.

Bu netice çok ehemmiyetli, çok **cây-ı dikkattir**.

Elhâsıl: İsrâf, kanaatsizliği intaç eder.

Kanaatsizlik ise: Çalışmanın şevkini kırar, tenbelliğe atar;

hayatından şekvâ kapısını açar, **mütemâdiyen** şekvâ ettirir. (Hâşiye)

{Hâşiye: Evet, hangi **müsrif** ile görüşsen şekvâlar işiteceksin.

Ne kadar zengin olsa da, yine dili şekva edecektir.

En fakir, fakat **kanaatkâr** bir adamla görüşsen; şükür işiteceksin.}

Hem ihlâsı kırar, **riya** kapısını açar.

Hem **izzetini** kırar, dilencilik yolunu gösterir.

İktisad ise, kanaati **intac eder**. **عَزَّ مَنْ قَنَعَ دَلَّ مَنْ طَمَعَ**
Hadîsin sırrıyla; kanaat, izzeti **intac eder**.

Hem **sa'ye** ve çalışmaya teşci eder. **Şevkini** ziyâdeleştirir, çalıştırır.

Çünkü, meselâ bir gün çalıştı. Akşamda aldığı cüz'î bir ücrete kanaat sırrıyla, ikinci gün yine çalışır.

Müsrif ise; kanaat etmediği için, ikinci gün daha çalışmaz. Çalışsa da **şevksiz** çalışır.

Hem iktisaddan gelen kanaat; şükür kapısını açar, **şekva** kapısını kapatır. Hayatında daima şâkir olur.

Hem kanaat vasıtasıyla insanlardan istiğna etmek cihetinde teveccühlerini aramaz.

İhlâs kapısı açılır, riya kapısı kapanır...

İktisadsızlık ve israfın dehşetli zararlarını geniş bir dairede **müşâhede ettim**. Şöyle ki:

Nine years ago I visited a fortunate town. It was winter and I could not see its **sources of wealth**.

Several times the town's Mufti -may God have mercy on him- said to me, "Our people are poor." His words touched me.

The next five or six years I felt continual pity for the people of the town.

Eight years later I again visited it, in the summer. I looked at the gardens and recalled the words of the late Mufti.

"**Glory be to God!**", I exclaimed, "These **gardens' crops** are far greater than the needs of the town. Its people should be very rich."

I was amazed. Then remembering a truth **that has never deceived me and is my guide in understanding other truths**, I understood that

the abundance and plenty had disappeared due to wastefulness and excess, so that although the town possessed such sources of wealth, the late Mufti used to say: "Our people are poor."

#25

Indeed, just as giving zakat and being frugal and economical is **proven by experience** to be **the cause of increase and plenty** in goods and possessions,*

so too innumerable events show that wastefulness and the failure to give zakat cause increase and plenty to be taken away.

*{See, al-Tabarani, al-Mu'jam al-Kabir, x, 128; Idem., al-Mu'jam al-Awsat, ii, 161, 274; al-Bayhaqi, al-Sunan al-Kubra, iii, 382; iv,}

The **Plato of Islamic sages**, the shaykh of physicians, and **master of philosophers**, the **famous genius** Abu 'Ali Ibn Sina explained the verse, **Eat and drink, but waste not in excess**(7:31) just from the point of view of medicine, as follows:

...

"I concentrate the science of medicine in two lines, the best word is the shortest;

when you eat, eat little, and do not eat again for four or five hours. Health lies in **digestion**.

That is to say, eat so much as you can digest easily.

Ben, dokuz sene evvel mübârek bir şehre geldim. Kış münasebetiyle o şehrin **menâbi-i servetini** göremedim.

-Allah rahmet etsin- oranın müftüsü birkaç defa bana dedi: "Ahalimiz fakirdir." Bu söz benim rikkatime dokundu.

Beş altı sene sonraya kadar daima o şehir ahalisine acıyordum.

Sekiz sene sonra yazın yine o şehre geldim. Bağlarına baktım. Merhum müftünün sözü hatırıma geldi.

Fesübhanallah dedim, bu **bağların mahsulâtı** şehrin hâcetinin pek fevkindedir. Bu şehir ahali pek çok zengin olmak lâzımgelir.

Hayret ettim. **Beni aldatmayan ve hakikatların derkinde bir rehberim olan** bir hâtıra-i hakikatla anladım:

İktisadsızlık ve israf yüzünden bereket kalkmış ki, o kadar menâbi-i servetle beraber o merhum müftü "Ahalimiz fakirdir" diyordu.

Evet zekat vermek ve iktisad etmek, malda **bittecrübe** **sebeb-i bereket** olduğu gibi;

israf etmek ile zekât vermemek, **sebeb-i ref-i bereket** olduğuna hadsiz vâkıât vardır.

İslâm hükemâsının Eflatun'u ve hekimlerin şeyhi ve feylesofların **üstadı**, **dâhî-i meşhur** Ebu Ali İbn-i Sina, yalnız tıb noktasında

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا

âyetini şöyle tefsir etmiş. Demiş:

**جَمَعْتُ الطِّبَّ فِي الْبَيْتَيْنِ جُمْعًا وَحُسْنُ الْقَوْلِ فِي قَصْرِ
الْكَلَامِ فَقَلِيلٌ إِنْ أَكَلْتَ وَبَعْدَ أَكْلِ تَجَنَّبَ وَالشِّفَاءُ فِي
الْإِنْهِيضَامِ وَلَيْسَ عَلَى النَّفْسِ أَشَدُّ حَالًا مِنْ إِدْخَالِ
الطَّعَامِ عَلَى الطَّعَامِ**

Yâni, "İlm-i tıbb'ı iki satırla topluyorum. Sözün güzelliği kısalığındadır.

Yediğin vakit az ye. Yedikten sonra dört-beş saat kadar daha yeme. Şifa, **hazımdadır**.

Yâni, kolayca hazmedeceğin miktarı ye.

The heaviest and most tiring thing for your stomach and yourself is to eat many things one on top of the other.”*

*{That is to say, the most harmful thing for the body is to eat without having had a break of four to five hours, or to fill the stomach with a variety of foods one on top of the other just for the pleasure of it.}

An extraordinary and instructive ‘coincidence’:

*{‘Coincidence’ (T. tevâfuk; Ar. tawafuq): the correspondence of letters or words in lines or patterns on one or several pages. (Tr.)}

In all the copies of the Treatise on Frugality written by five or six scribes – three of whom were inexperienced,

who were in different places far from one another, were writing it out from different copies, whose handwriting was all different,

and who did not take the Alifs* into consideration at all,

*{the Alifs which ‘coincided’ numbered fifty-one, or with a prayer, fifty-three.}

These numbers coinciding with the date the Treatise on Frugality was written and copied, which was [13]51 according to the Rumi calendar and [13]53 according to the Hijri calendar, undoubtedly cannot be chance.

It is an indication that the blessing of plenty resulting from frugality has risen to the degree of wondrousness, and that this year is fit to be named Frugality Year.

Indeed, this wonder of frugality was proved two years later, during the Second World War, by the widespread hunger, destruction, and waste, and mankind and everyone being compelled to be frugal.

Glory be unto You! We have no knowledge save that which You have taught us; indeed, You are All-Knowing, All-Wise.(2:32)

#26

The Fifth Matter which is the Fifth Part

[On Thanks]

In the Name of God, the Merciful, the Compassionate. And there is nothing but it glorifies Him with praise.

Nefse ve mîdeye en ağır ve yorucu hal, taam taam üstüne yemektir.” (Hâşiye)

{Hâşiye: Yâni vücuda en muzır, dört beş saat fasıla vermeden yemek yemek veyahût telezzüz için mütelevvi yemekleri birbiri üstüne mîdeye doldurmaktır.}

Cây-ı hayret ve medâr-ı ibret bir tevâfuk:

İktisad Risalesini, üçü acemi olarak beş-altı ayrı ayrı müstensih,

ayrı ayrı yerde, ayrı ayrı nüshadan yazıp birbirinden uzak, hatları birbirinden ayrı,

hiç elifleri düşünmeyerek yazdıkları her bir nüshânın elifleri;

duasız ellibir, dua ile beraber ellüçte tevâfuk etmekle beraber; İktisad Risalesi'nin tarih-i te'lif ve istinsâhı olan Rûmîce ellibir ve Arabî ellüç tarihinde tevâfuku ise, şübhesiz tesadüf olamaz.

İktisaddaki bereketin keramet derecesine çıktığına bir işarettir. Ve bu seneye, "Sene-i İktisad" tesmiyesi lâyıktır.

Evet zaman iki sene sonra bu kerâmet-i iktisâdiyeyi, İkinci Harb-i Umumiye de her taraftaki açlık ve tahribat ve israfatla ve nev-i beşer ve herkes iktisada mecbur olmasıyla isbat etti.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ
الْحَكِيمُ

Beşinci Risale olan Beşinci Mes'ele

[Şükür Risalesi]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

Will they not then give thanks? (36:35,73) * Will they not then give thanks? * And we shall surely reward those who give thanks. (3:145) * If you give thanks, I shall increase [my favours] to you. (14:7) * Worship God and be of those who give thanks. (39:66) By repeating verses like these, the Qur'an of Miraculous Exposition shows that

thanks is what the Most Merciful Creator wants most from His servants.

The Qur'an, the All-Wise Distinguisher between Truth and Falsehood, calls on men to offer thanks, giving it the greatest importance.

It shows ingratitude to be a denial of bounties and in Sura al-Rahman utters a fearsomely severe threat thirty-three times with the verse, *So which of the favours of your Sustainer do you deny?* (55:13, etc.)

It shows ingratitude to be denial and negation.

Indeed, just as the All-Wise Qur'an shows thanks to be the result of creation;

so the universe, which is a mighty Qur'an, shows the most important result of the world's creation to be thanks.

For if the universe is observed carefully, it is seen from the way it is arranged that everything results in thanks; each looks to thanks to an extent and is turned towards it.

It is as though thanks is the most important fruit of the tree of creation,

and gratitude is the most elevated product of the factory of the universe.

The reason for this is as follows: We see in the creation of the world that its beings are arranged as though in a circle with life as its central point.

All beings look to life, and serve life, and produce the necessities of life.

That is to say, the One who created the universe chose life from it, giving it preference.

Then we see that He created the animal kingdom in the form of a circle and placed man at its centre.

Simply, He centred the aims intended from animate beings on man,

gathering all living creatures around him and subjugating them to him. He made them serve him and him dominant over them.

That is to say, the Glorious Creator chose man from among living beings, and willed and decreed this position for him in the world.

Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, tekrar ile

أَفَلَا يَشْكُرُونَ أَفَلَا يَشْكُرُونَ * وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ
لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ * بَلِ اللّٰهُ فَاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ
الشَّاكِرِينَ

gibi âyetlerle gösteriyor ki:

Hâlık-ı Rahman'ın ibadından istediği en mühim iş, şükürdür.

Furkan-ı Hakîm'de gayet ehemmiyetle şükre davet eder.

Ve şükür etmemekliği, nimetleri tekzib ve inkâr suretinde gösterip فَبِأَيِّ آيَةٍ رَبِّكُمْ تَكْفُرُونَ fermanıyla, Sure-i Rahman'da şiddetli ve dehşetli bir surette otuzbir defa şu âyetle tehdid ediyor.

Şükürsüzlüğün, bir tekzib ve inkâr olduğunu gösteriyor.

Evet Kur'an-ı Hakîm nasıl ki şükürü netice-i hilkat gösteriyor;

öyle de Kur'an-ı Kebir olan şu kâinat dahi gösteriyor ki: Netice-i hilkat-i âlemin en mühimmi, şükürdür.

Çünkü kâinata dikkat edilse görünüyor ki: Kâinatın teşkilâtı şükürü intac edecek bir surette herbir şey, bir derece şükre bakıyor ve ona müteveccih oluyor.

Güya şu şecere-i hilkatın en mühim meyvesi, şükürdür.

Ve şu kâinat fabrikasının çıkardığı mahsulâtın en a'lâsı, şükürdür.

Çünkü hilkat-i âlemde görüyoruz ki; mevcudat-ı âlem bir daire tarzında teşkil edilip, içinde nokta-i merkeziye olarak hayat halledilmiş.

Bütün mevcudat hayata bakar, hayata hizmet eder, hayatın levazımâtını yetiştirir.

Demek kâinatı halkeden zât, ondan o hayatı intihab ediyor.

Sonra görüyoruz ki; zîhayat âlemlerini bir daire suretinde icad edip, insanı nokta-i merkeziyede bırakıyor.

Âdeta zîhayatlardan maksud olan gayeler onda temerküz ediyor;

bütün zîhayatı onun etrafına toplayıp, ona hizmetkâr ve müsahhar ediyor, onu onlara hâkim ediyor.

Demek Hâlık-ı Zülcelal, zîhayatlar içinde insanı intihab ediyor, âlemde onu irade ve ihtiyar ediyor.

Then we see that **the world of man**, and the animal world too, are disposed like circles with sustenance **placed** at their centre.

He has made mankind and the animals **enamoured** of sustenance, has **subjugated** them to it, and made them serve it. What rules them is sustenance.

And He has made sustenance such a vast, rich treasury that it **embraces** all His innumerable bounties.

Even, with the faculty called **the sense of taste**, He has placed on the tongue sensitive scales **to the number of foods** so that they can recognize the tastes of the many **varieties** of sustenance.

That is to say, the **strangest**, richest, most wonderful, **most agreeable**, **most comprehensive**, and **most marvellous** truth in the universe lies in sustenance.

Now we see that just as everything has been gathered around sustenance and looks to it,

so does sustenance in all its **varieties** **subsist through thanks**, both material and immaterial and **that offered by word and by state**; it exists through thanks, it produces thanks, its shows thanks.

For **appetite** and **desire** for sustenance are a sort of **innate or instinctive thanks**.

Enjoyment and pleasure also are a sort of **unconscious** thanks, offered by all animals.

It is only man who changes the **nature** of that innate thanks **through misguidance and unbelief**; he deviates from thanks and associates partners with God.

Furthermore, the exquisitely adorned forms, the fragrant smells, the wonderfully delicious tastes in the bounties that are sustenance invite thanks;

they awake an **eagerness** in animate beings, and through eagerness urge a sort of **appreciation** and **respect**, and prompt thanks of a sort.

They attract the attention of conscious beings and engender admiration.

They encourage them to respect the bounties; through this, they lead them to offer thanks **verbally and by act**, and to be grateful;

they cause them to experience the highest, sweetest pleasure and enjoyment within thanks.

That is, they show that, as well as a brief and **temporary superficial pleasure**, through thanks, these delicious foods and bounties gain **the favours of the Most Merciful One**, which provide a permanent, true, boundless pleasure.

They cause conscious beings to ponder over the infinite, pleasurable **favours of the All-Generous Owner of the treasures of mercy**, and **in effect** to taste the everlasting delights of Paradise while still in this world.

Sonra görüyoruz ki; **âlem-i insaniyet** de, belki hayvan âlemi de bir daire hükmünde teşkil olunuyor ve nokta-i merkeziyede rızık **vaz'edilmiş**.

Bütün nev'-i insanı ve hattâ hayvanatı rızka âdetâ **taaşşuk** ettirip, onları umumen rızka hâdim ve **müсахhar** etmiş. Onlara hükmeden rızıktır.

Rızkı da o kadar geniş ve zengin bir hazine yapmış ki, hadsiz nimetleri **câmi'dir**.

Hattâ rızkın çok **enva'**ından yalnız bir nev'inin tatlarını tanımak için, lisanda **kuvve-i zaika** namında bir cihaz ile, **mat'umat adedince** manevî ince ince mizancıklar konulmuştur.

Demek kâinat içinde **en acib**, en zengin, en garib, **en şirin**, **en câmi'**, **en bedi'** hakikat rızıktadır.

Şimdi görüyoruz ki: Her şey nasıl ki rızkın etrafında toplanmış, ona bakıyor;

öyle de rızık dahi bütün **enva'**ıyla manen ve maddeten, **halen ve kalen şükür ile kaimdir**, şükür ile oluyor, şükürü yetiştiriyor, şükürü gösteriyor.

Çünkü rızka **iştihâ** ve **iştiyak**, bir nevi **şükür-ü fitrîdir**.

Ve **telezzüz** ve zevk dahi **gayr-ı şuurî** bir şükürdür ki, bütün hayvanatta bu şükür vardır.

Yalnız insan, **dalalet ve küfür ile** o fitrî şükürün **mahiyetini** değiştiriyor; şükürden, şirke gidiyor.

Hem rızık olan nimetlerde gayet güzel süslü suretler, gayet güzel kokular, gayet güzel tatmaklar; şükürün davetçileridir,

zihayâtı **şevke** davet eder ve şevk ile bir nevi **istihsan** ve **ihtirama** sevkeder, bir şükür-ü manevî ettirir.

Ve zîşuurun nazarını dikkate celbeder, istihsana tergeb eder.

Nimetleri ihtirama onu teşvik eder; onun ile **kalen ve fiilen** şükre irşad eder ve şükür ettirir

ve şükür içinde en âli ve tatlı lezzeti ve zevki ona tattırır.

Yani gösterir ki: Şu lezzetli rızık ve nimet, kısa ve **muvaqqat** bir **lezzet-i zahiriyesiyle** beraber daimî, hakikî, hadsiz bir lezzeti ve zevki taşıyan **iltifat-ı Rahmanîyi** şükür ile kazandırır.

Yani, **rahmet hazinelerinin Mâlik-i Kerim**'inin hadsiz lezzetli olan **iltifatını** düşündürüp, şu dünyada dahi Cennet'in bâki bir zevkini **manen** tattırır.

Thus, although by means of thanks sustenance becomes such a **valuable**, rich, **all-embracing treasury**, through **ingratitude** it becomes utterly valueless.

As is explained in the Sixth Word, when **the sense of taste** in the tongue is turned towards sustenance **for the sake of Almighty God**, that is, when it performs its **duty of thanks**,

it becomes like **a grateful inspector** of the numberless **kitchens** of divine mercy and **a highly-esteemed supervisor full of praise**.

If it is turned towards it for the sake of the soul, that is, without thinking of giving thanks to **the One who has bestowed the sustenance**,

the sense of taste is demoted from being a highly-esteemed supervisor to the rank of a watchman of **the factory of the stomach** and a doorkeeper of **the stable of the belly**.

#28

Just as through ingratitude these servants of sustenance descend to such a level,

so does **the nature of sustenance** and its other **servants** fall;

they fail from the highest rank to **the lowest**;

they sink to a state opposed to **the Creator of the universe's** wisdom.

The measure of thanks is contentment, frugality, and being satisfied and grateful.

While the measure of ingratitude is greed, wastefulness and extravagance; it is disrespect; it is eating whatever one comes across, whether lawful or unlawful.

Like ingratitude, greed causes both **loss** and degradation.

For example, it is as though because of greed that the blessed ant even with its **social life** is crushed underfoot.

For although a few grains of wheat would suffice it for a year, it is not contented with this and collects thousands if it can.

But the blessed honey-bee flies overhead due to its contentment, and at a **divine command** bestows honey on human beings for them to eat.

The name **All-Merciful** -**the greatest name after the name Allah**, *which signifies the divine essence and is the greatest name of the Most Pure and Holy One*- looks to sustenance, and is attained to through the thanks provoked by sustenance.

Also, the most obvious meaning of All-Merciful is **Provider**.

Moreover, there are different varieties of thanks,

İşte rızık, şükür vasıtasıyla o kadar **kıymetdar** ve zengin bir **hazine-i câmia** olduğu halde, **şükürsüzlük** ile nihayet derecede sukut eder.

Altıncı Söz'de beyan edildiği gibi: Lisandaki **kuvve-i zaika** **Cenab-ı Hak hesabına**, yani manevî **vazife-i şükraniye** ile rızka müteveccih olduğu vakit,

o dildeki kuvve-i zaika, rahmet-i bînihaye-i İlahiyenin hadsiz **matbahlarına şâkir bir müfettiş**, **hâmid bir nâzır-ı âlikadr** hükmündedir.

Eğer nefis hesabına olsa, yani **rızkı in'am edenin şükürünü düşünmeyerek müteveccih** olsa;

o dildeki kuvve-i zaika, bir nâzır-ı âlikadr makamından, **batn fabrikasının** yasakçısı ve **mide tavlmasının** bir kapıcısı derecesine sukut eder.

Nasıl rızkın şu hizmetkârı şükürsüzlük ile bu dereceye sukut eder,

öyle de **rızkın mahiyeti** ve sair **hademeleri** dahi sukut ediyorlar.

En yüksek makamdan, **en edna** makama inerler.

Kâinat Hâlik'ının hikmetine zıd ve muhalif bir vaziyete düşerler.

Şükürün mikyası; kanaattır ve iktisaddır ve rızadır ve memnuniyettir.

Şükürsüzlüğün mizanı; hırdır ve israftır, hürmetsizliktir, haram helâl demeyip rast geleni yemektir.

Evet hırs; şükürsüzlük olduğu gibi, hem sebab-i **mahrumiyettir**, hem vasıta-i zillettir.

Hattâ **hayat-ı içtimaiye**ye sahib olan mübarek karınca dahi, güya hırs vasıtasıyla ayaklar altında kalmış ezilir.

Çünkü kanaat etmeyip, senede birkaç tane buğday kâfi gelirken, elinden gelse binler taneyi toplar.

Güya mübarek arı, kanaatından dolayı başlar üstünde uçar. Kanaat ettiğiinden, balı insanlara **emr-i İlahî** ile **ihsan eder**, yedirir.

Evet **Zât-ı Akdes'in alem-i zâtîsi** ve **en a'zamî ismi olan Lafzullah'tan sonra en a'zam ismi olan Rahman** rızka bakar ve rızıktaki şükür ile ona yetiştir.

Hem Rahman'ın en zahir manası **Rezzak**'tır.

Hem şükürün enva'ı var.

the most comprehensive of which are the prescribed prayers. The prescribed prayers are a **universal index** of the sorts of thanks.

Furthermore, thanks comprises pure belief and a **sincere affirmation of God's unity**.

For a person who eats an apple and utters, "**Praise be to God!**" is proclaiming through his thanks:

"This apple is a **souvenir** bestowed directly by **the hand of power**, a gift directly from the treasury of mercy."

By saying this and **believing** it, he is ascribing everything, **particular and universal**, to the hand of power.

He recognizes the manifestation of mercy in everything.

He announces through thanks, his true belief and sincere affirmation of divine unity.

The heedless man incurs serious loss **through ingratitude for bounties**. We shall describe only one of its many **aspects**. It is as follows:

If someone eats a delicious bounty and gives thanks, by virtue of his thanks the bounty becomes a light and a fruit of Paradise in the hereafter.

If, because of the pleasure, he thinks of it as **the work of Almighty God's favour and mercy**, it yields a true, lasting delight and enjoyment.

He sends **kernels** and essences of its meanings and immaterial substances like these to the abodes above,

while the material **husk-like** residue, that is, the matter that has completed its duty and now is unnecessary, becomes excreta and goes to be transformed into **its original substances**, that is, into the **elements**.

If he fails to give thanks, the **temporary** pleasure leaves a pain and sorrow **at its passing**, and itself becomes waste.

Bounty, which is as precious as diamonds, is transformed into coal.

Through thanks, ephemeral sustenance produces enduring pleasures, everlasting fruits.

While bounty that is met with ingratitude is turned from the very best of forms into the most distasteful.

For according to the heedless person, after producing a fleeting pleasure, sustenance ends up as **waste-matter**.

#29

Sustenance is indeed in a form worthy of love, and this form is to be seen through thanks.

However, the passion of **the misguided** and heedless for sustenance is animality.

You can make further comparisons in this way and see what a loss the heedless and misguided suffer.

O nevilerin **en câmi** ve **fihriste-i umumiyesi**, namazdır.

Hem şükür içinde, safi bir iman var, **hâlis bir tevhid** bulunur.

Çünkü bir elmayı yiyen ve "**Elhamdülillah**" diyen adam, o şükür ile ilân eder ki:

"O elma doğrudan doğruya **dest-i kudretin yadigârı** ve doğrudan doğruya hazine-i rahmetin hediyesidir"

demesi ile ve **itikad** etmesi ile, her şeyi **-cüz'î olsun, küllî olsun-** onun dest-i kudretine teslim ediyor.

Ve her şeyde rahmetin cilvesini bilir.

Hakikî bir imanı ve hâlis bir tevhidi, şükür ile beyan ediyor.

İnsan-ı gafil, **küfran-ı nimet ile** ne derece hasarete düştüğünü, çok cihetlerden yalnız bir **vechini** söyleyeceğiz. Şöyle ki:

Lezzetli bir nimeti insan yese, eğer şükür etse; o yediği nimet o şükür vasıtasıyla bir nur olur, uhrevî bir meyve-i Cennet olur.

Verdiği lezzet ile, **Cenab-ı Hakk'ın iltifat-ı rahmetinin eseri** olduğunu düşünmekle, büyük ve daimî bir lezzet ve zevk veriyor.

Bu gibi manevî **lûbleri** ve hülâsaları ve manevî maddeleri ulvî makamlara gönderip,

maddî ve süflî (posa) ve **kışrî**, yani vazifesini bitiren ve lüzumsuz kalan maddeleri füzulât olup **aslına**, yani **anasıra** inkılab etmeğe gidiyor.

Eğer şükür etmezse; o **muvakkat** lezzet, **zeval ile** bir elem ve teessüf bırakır ve kendisi dahi kazurat olur.

Elmas mahiyetindeki nimet, kömüre kalbolur.

Şükür ile, zâil rızıklar; daimî lezzetler, bâki meyveler verir.

Şükürsüz nimet, en güzel bir suretten, çirkin bir surete döner.

Çünkü o gafile göre rızkın akibeti, muvakkat bir lezzetten sonra **füzulâttır**.

Evet rızkın aşka lâyük bir sureti var; o da, şükür ile o suret görünür.

Yoksa **ehl-i gaflet** ve **dalaletin** rızka aşkı bir hayvanlıktır.

Daha buna göre kıyas et ki, ehl-i dalalet ve gaflet ne derece hasaret ediyorlar.

Among animate species, man is the most needy for all the varieties of sustenance.

Almighty God created man as a comprehensive mirror to all His names; as a **miracle of power** with the capacity to weigh up and recognize the contents of all His treasuries of mercy; and as **vicegerent of the earth** possessing the faculties to draw to the scales and evaluate all the subtleties of His names' manifestations.

He therefore made man utterly resourceless, rendering him needy for the endless varieties of sustenance, **material and immaterial**.

Thanks is the means of raising man to "**the best of forms**", which is **the highest position** in accordance with this comprehensiveness.

If he does not give thanks, he falls to "**the lowest of the low**", and perpetrates a **great wrong**.

In Short: Thanks is the most essential of the four fundamental principles of **the way of worship and winning God's love**, the highest and most elevated way. These four principles have been defined as follows:

"**Four things** are necessary on **the way of the impotent**, my friend:
Absolute impotence, absolute poverty, absolute fervour, and **absolute thanks**, my friend."

O God, through Your mercy, appoint us among those who give thanks, O Most Merciful of the Merciful!

Glory be unto You! We have no knowledge save that which You have taught us; indeed, You are All-Knowing, All-Wise.(2:32)

O God, grant blessings and peace to our master Muhammad, master of those who offer thanks and praise, and to all his Family and Companions. Amen.

Enva'-ı zihayat içinde en ziyade rızkın enva'ına muhtaç, insandır.

Cenab-ı Hak insanı bütün esmasına câmi' bir âyine ve bütün rahmetinin hazinelerinin müddeharatını tartacak, tanıyacak cihazata mâlik bir **mu'cize-i kudret** ve bütün esmasının cilvelerinin ve san'atlarının inceliklerini mizana çekecek âletleri hâvi bir **halife-i arz** suretinde halk etmiştir.

Onun için hadsiz bir ihtiyaç verip, **maddî ve manevî rızkın** hadsiz enva'ına muhtaç etmiştir.

İnsanı, *bu câmiyyete göre en a'lâ bir mevki olan ahsen-i takvime* çıkarmak vasıtası, şükürdür.

Şükür olmazsa, **esfel-i safilîne** düşer; bir **zulm-ü azîmi** irtikâb eder.

Elhasıl: En a'lâ ve en yüksek tarîk olan **tarîk-ı ubudiyet ve mahbubiyetin** dört esastan en büyük esası şükürdür ki; o dört esas şöyle tabir edilmiş:

"Der **tarîk-ı acz-mendî** lâzım âmed **çâr çüz:**
Acz-i mutlak, fakr-ı mutlak, şevk-i mutlak, **şükür-ü mutlak** ey aziz..."

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ

الْحَكِيمُ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الشَّاكِرِينَ وَ

الْحَامِدِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ آمِينَ